forum

1 Eylül 1968 Sayı: 346 100 Kuruş

ÇEK DRAMI

NATO
6. FİLO
İKİLİ ANLAŞMALAR
AMERİKAN ÜSLERİ
JOHNSON MEKTUBU
YABANCI SERMAYE
BA[illegible]ŞGÖNÜLLÜLERİ

olaylara bakış

bir başka 30 ağustos

Amerikan emperyalizminin Akdeniz candarması Altıncı Filo, geride bıraktığımız ayın son günlerinde İzmir'e geldi.

Birinci Kurtuluş Savaşımızın 46. yıldönümü kutlanırken, İzmir limanında emperyalizmin bayrağı dalgalandı, şımarık Amerikan erleri, 30 Ağustos Zaferinin yıldönümü törenlerini alaylı bakışlarla seyrettiler. Türk polisinin himayesinde, barlarda ve pavyonlarda kurtlarını dökerlerken, İzmir caddelerinde de Türk gençleri birbirlerine girdiler. Ulusal bağımsızlıktan yana gençlik örgütlerinin düzenledikleri protesto mitingleri, polisin himayesindeki, gözleri henüz açılmamış üç-beş genç tarafından kundaklandı.

Bu, işbirlikçilerin bağımsızlığımız konusunda ne düşündüğünü bir kere daha gösterdi.

sunay'ın mesajı

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, 30 Ağustos Zafer Bayramı vesilesiyle, aylardır söylemek istediklerini biraraya getiren bir mesaj yayınladı. "Aşırı sağ ile aşırı solun nitelikte farklı, esas ve usullerde paralel, taassuplarında eşit ve hedeflerinde benzer" olduklarını özellikle belirten Sayın Sunay, Altıncı Filo'nun İzmir'i ziyareti konusunda ilginç görüşler ileri sürdü. Sayın Sunay'a göre, Amerikan askerleri, İzmir'e, Zafer Bayramı sevincimizi bizimle paylaşmak için gelmişlerdi. Türk konukseverliği, öyle karşı miting düzenlemeyi filân kabul etmezdi. Sayın Sunay, mesajında şöyle demekteydi:

"Akdenizde kendisine ait bir üsse sahip olmayan bu filonun komutanından erine kadar, sürekli değişmelere tâbi personelinin eğitimini, dinlendirilmesini, müttefikleriyle tanıştırılmasını, vazife görecekleri denizleri ve kıyıları tanımalarını sağlamak maksadıyla, ziyaretler yap-

REŞAT FUAT ÖLDÜ

1900'de doğdu. İstanbul Darülfünunu Fen Fakültesi Matematik bölümünü bitirdi. Almanya'da kimya öğrenimi yaptı. Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın teyzesioğluydu. Kendini, Türkiye emekçi sınıfının kurtuluşuna adadı. Bu yüzden, pırıl pırıl onyedi yılı zindanlarda geçti. 12 Ağustos 1968 Pazartesi günü, sabaha karşı, yatmakta olduğu Samatya Sosyal Sigortalar Hastanesinde, bir kalb krizi sonucu öldü; 15 Ağustos Perşembe günü, Ferikköy mezarlığında, savaş arkadaşı Dr. Şefik Hüsnü'nün yanına gömüldü.

Marksist literatürü, ekonomiyi, felsefeyi iyi bilirdi. Savaşa bilim yolundan girmişti. Yiğitti, doğruydu, namusluydu, alçakgönüllüydü. Haram yemedi. Kirlenmedi. Çok eziyet çekti. Türk emekçi halkının kahrını, çilesini bütün yoğunluğuyla yaşadı. Halkının kurtuluşuna, ülkesinin bağımsızlığına, mutluluğuna inanıyordu. Baskının her çeşidini gördü, başını iğmedi. Gözünü budaktan esirgemiyen bir devrimciydi. Çünkü bilime, çünkü halkının bilim yoluyla kurtuluşuna inanıyordu. Büyük yaşadı.

Artık, han odalarında, şunun bunun faturalarını çevirerek ekmeğini kazanamıyacak. Artık, polis raporlarına girmiyecek. Artık, iktidar sözcüsü savcıları uğraştırmıyacak. Artık, mahkemelere verilemiyecek. Artık, hapislerde yatırılamıyacak. Reşat Fuat yok artık. Reşat Fuat öldü.

Öldü mü?

Hayır! Reşat Fuat yaşıyor. Reşat Fuatlar ölmez!

ması normal bir ihtiyaçtır ve zarurî bir işbirliği icabıdır.."

Sayın Sunay'ın bu mesajı, Türk tarihine, önemli bir belge olarak geçecektir.

aybar ne diyor

Cumhurbaşkanı Sunay'ın 30 Ağustos mesajına cevap niteliğinde bir mesaj yayınlayan Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar ise, Türkiye'nin, Birinci Kurtuluş Savaşından sonra emperyalizmin ağına yeniden nasıl düştüğünü belirttikten sonra, özetle şöyle dedi: "Bağımsızlık ancak devamlı uyanıklık ve gerekli bütün tedbirleri almakla korunur. Bu tedbirlerin başında, emperyalizmin yerli ortaklarına gelişme zemini teşkil eden ekonomik yapıda köklü dönüşümleri gerçekleştirmek gelir. Türkiye'nin kurtuluşu, emperyalizmi bir daha mağlûp ederek, kapitalist olmayan tam bağımsızlık yolundan, hürriyetçi Türkiye Sosyalizmini gerçekleştirmektir. Bu zaferi sağlayacak güçler, çığ gibi büyüyorlar.."

bu da demirel'den

Süleyman Demirel, ağustosun sonlarında Güneydoğu Anadolu illerine bir gezi yaptı. Eşi ve maiyetiyle birlikte gezen Demirel, gördüğü sefalet tabloları karşısında son derece duygulandı ve ilginç konuşmalar yaptı, vaadlerde bulundu. Örneğin, Hakkâri'ye spor salonu yapılması için ilgililere emir verdi; Urfa'nın bir ilçesinde, Türkiye'deki bozuk düzeni dile getiren bir yurttaşı, "sınır kapıları açık" sözleriyle taltif etti; Midyat'ta "lu-lu-lu" nârâlarıyla karşılandı ve konuşmasını Kürtçeye çevirmelerini emretti. Vs...

Demirel'in, bu gezisinde, daha önce açılmış tesisleri hizmete açtığını, atılmış temelleri yeniden attığını gazeteler sütun sütun yazdılar.

kovboy filmi gibi seçim

ABD iktidar partisi Demokrat Parti, savaş aleyhtârlarının işgalindeki Chicago'da, askerî kordon altında kurultayını topladı ve Johnson'un yardımcısı Humphrey'i Başkan adayı seçti.

Kennedy kardeşlerin ilericiliğini hazmedemeyen Amerikan toplumu ve siyasal kadrosu, onların görüşlerini bir adım geriden izleyen McCharty'yi de istememiş, Johnson'un sağ kolu Humphrey'i büyük farkla Başkan adaylığına getirmiştir. Bir yanda Nixon, bir yanda Humphrey, Amerikan iş adamlarının ve tröstlerin kuklası olarak birbirleriyle kapışacaklar, sonunda da birinden biri dört yıl (eğer öldürülmezse) dünyanın başına yeni çoraplar örecektir.

türkçesi bu!

güzel günlere doğru

Güzel şeyler oluyor Türkiye'de.

Devlet Radyosu ve bütün basın, "Kahrolsun Brejnev, yaşasın Dubçek!" türküsüne tempo tutarken, Amerikan Altıncı Filosu, Atatürkçü gençliğin protestosuna karşın, ulusal bağımsızlık bayramımızı kutladığımız, emperyalistlerin maşası yunanlıları denize sürdüğümüz günlerde İzmir limanına demirliyor. Menderes hükümetinin Amerika ile imzaladığı ve Amerika'ya içişlerimize karışma yetkisini tanıyan 5 Mart 1959 tarihli ikili anlaşma ise, İzmir limanının zarafetine bakıyor da, sırıtıp duruyor keyfinden!

Kasım ayı karışıklıklarla geçecek deniliyor. Tansel ile Uran istifa ediyorlar. Tural ise, "görevin yaşla ilgisi yoktur" diyor. Ve iyice biliyoruz ki, Tansel'le Uran'ın istifaları, ordudaki terfiler konusunda Tural'la aralarında çıkan anlaşmazlık yüzündendir!

"Komünizmi sindirme namazı"na hız veriliyor, topluca siyasî namazlar kılınıyor, İzmir'de molotof kokteyli ve bomba clayı patlatılıyor, hemen ardından, Altıncı Filo İzmir'e giriyor. Ne tesadüf, değil mi? (8 bin Amerikan askeri, kaç gün kalacak İzmir'de? Her Amerikalı günde üç kadın tavlasa, o kadar günde kaç kadın eder ve 8 bin Amerikalının o kadar günde tavladığı kadın kaç bin eder? Ve bu sayın misafirlerin İzmir'e bıraktıkları biyolojik döviz kaç ton tutar?)

Adana'da Bossa fabrikasında çalışan onyedi yaşında bir kıza, gittiği Sosyal Sigortalar Hastahanesinde sarkıntılık edildiği için, Bossa fabrikasının bin işçisi, hastaneye doğru protesto yürüyüşüne çıkıyor. Bu haberi alıp, Altıncı Filo olayının yanına koyunuz lûtfen! İffet ha? Namus ha? Irz ha? Keh keh keh keh... Azıcık bilinç yeterdi oysa!

"Gençlik Anadolu'da" kervanı, Doğu illerimizde "tertipli saldırı"lara uğruyor. Van'da Saidi Nursi mevlidleri okutuluyor ve ardından, AP İktidarının başı, Doğu gezisine çıkıyor! (Herhalde, "Mevlidiniz hayırlı olsun. Bunu size ben verdim" demek içindir?)

Çukurova'da pamuk ekimi kurutuluyor, yerine Sonora-64 amerikan buğdayı ekiliyor, Amerikan gübre firmaları zengin ediliyor ve ardından, Amerika'dan buğday ithali yoluna gidiliyor! (Ne hesap, ne başarı, değil mi?)

Atatürk'ün, yurdu ve yurdun bağımsızlığını "emanet" ettiği gençlik kıyasıya coplanıyor, karakollara dolduruluyor, bıçaklanıp öldürülüyor. Emperyalizmi protesto mitinglerine doğru - dürüst yervermeyen gazeteler, Çekoslovakya olaylarına tüm sayfalar ayırıyorlar.

Büyük şehirlerimizin süsü haline gelen Coplum polisi durmadan "takviye" ediliyor. Faşist döküntüleri ise, belki Güney Vietnam'da bile görülmeyen bir gurursuzluk ve vurdumduymazlıkla, Coplum polisini omuzlarına kaldırıyorlar.

Enflâsyon homurdana homurdana geliyor üstümüze. İlgililer ise, ekonomiyi bir yana bırakmışlar, harıl harıl, siyasî tedbirler almakla meşguller. İktidarın "oyunu bana vermezsen hava alırsın" parçası, çaresizlik içindekilerle açıkgözleri AP'ye koşturuyor.

Ve en komiği, Rusya'ya hakaret etmek için, en az onun kadar komünist olan Çekoslovakya göklere çıkarılıyor da, kimsenin kılı bile kıpırdamıyor!

Siyasî partilerimiz, "bu ahval ve şerait içinde", iktidar koltuğuna kurulma yarışı içindeler. Herhalde, bağımsızlık konusunu iktidar koltuğuna oturduktan sonra ele almayı düşünüyorlardır!

Güzel şeyler oluyor Türkiye'de.

Güzel günlere doğru gidiyor Türkiye.

hüseyin korkmazgil

kapak

bu sevinç neden?

doç. dr. türkkaya ataöv

Vicdanı gittikçe ağırlaşmakta olan ve yıllardır sigaya çekilen sağda, Çekoslovakya olayları dolayısıyla, bir sevinç, bir sevinç: Batı'ya kapılanışımızın gereği artık anlaşılmış; NATO'nun faydası idrak edilmiş; Ortak Pazar'ın yararı meydana çıkmış!..

Türkiye, gelişmiş kapitalist ülkelerin sömürü ve baskısından kurtuldu mu ki, düşünen ve yurduna bağlı Türkler için bir rahatlama sözkonusu olsun? Osmanlı İmparatorluğunu batıran Avrupa malî kapitalizmi ve emperyalizmine karşı bir Ulusal Kurtuluş Savaşı veren devlet, bu kez, kapitalist dünyanın 1 numaralı devleti olan Amerika'ya bağlanmıştır. Bu bağımlılık sona erdi, kapitalist dünyanın köleleştirici baskı ve sömürüsünden kurtulma yoluna girdik de, ondan mı bu sevinç? Yoksa Amerika'nın kültür emperyalizmine mi dur diyebildik, propaganda ve casusluk çalışmalarını mı açığa vurduk? 22 Mayıs 1947 Andlaşmasının meşhur 4. Maddesini mi kaldırdık ki, ordumuzun elindeki silâh ve araçları Türk savunmasında istediğimiz gibi kullanmakta serbestiz artık? Yoksa Türk ekonomisini Amerikan heyetlerinin denetiminden mi çıkarabildik? OECD'ye beş yıllık plânlarımızı sunarken, temsilcilerimiz ilkokul öğrencileri gibi sigaya çekilmiyorlar mı artık? Türkiye'nin ulusal savunması, ekonomisi ve dış politikasını Amerika'ya ve Avrupalı kapitalist ülkelere bağımlı kılan egemen sınıflar, hiç bilinmeyen bir kalkınma yöntemi mi buldular? Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ve Petrol Kanunu ile yer - altı zenginliklerimizi yabancılara peşkeş çeken Türk egemen sınıfları, petrol boru hattı, bakır ve boraks yataklarının özel sektöre ve bu yolla yabancı sermayeye teslimi konusunda sevindirici bir değişiklik haberi mi müjdeleyecekler? Yoksa, NATO'nun hiçbir garanti vermeyen 5. Maddesinde bilmediğimiz bir tadilât mı yapıldı? Amerika, saldırı anında, "lüzumlu göreceği hareketi" ibaresini, artık, sıhhî malzeme, hemşire yollama ve ekonomik abluka gibi protestolar biçiminde anlamadığını mı açıkladı? Yoksa, Johnson'un 1964 tarihli mektubunda aşağı yukarı "Türkiye Kıbrıs'a müdahalede bulunur, Sovyetler de buna karşı çıkarsa, NATO üyeleri Türkiye'ye yardım edip etmemeyi düşünür" tarzındaki fikirden cayıldığı mı söylendi? Eski kapitülâsyonlara rahmet okutan, - İktidanın itirafına göre- tam 54 ikili anlaşma mı feshedildi? Türk toprağında suç işleyen Amerikalılar artık Türk mahkemelerinde mi yargılanacak? NATO personelinin gümrükten muaf oluşuna bir son mu verildi? Yabancı üslerin hepsi bize devredildi de, kendi komutanlarımız gene kendi topraklarımızda istisnasız söz sahibi mi? Üslerdeki sorumluluğumuz bölgesel güvenliği sağlamanın ötesine geçebildi mi? Görevlilerimiz uçak, bomba ve silâhların bulunduğu üslerin içine Amerikalıların izni olmadan girebiliyorlar mı? Yoksa, 1958'de Amerika'nın Lübnan'a müdahalesi sırasında İncirlik üssünü kullanması ve 1960'daki U-2 casus uçağı olayı gibi gelişmeler sonucu kendimizi hiç beklemediğimiz bir anda savaşın göbeğinde bulacağımızı nihayet anlayacak kadar ulusal sorumluluk gösterileceğinin bir işareti mi belirdi? İstimlâka lüzum kalmadan devlet toprağı olarak verilenler bir yana, 35 milyon metrekare tutan istimlâklı üslerin "ülke - dışı" haklarla donanmasına bir son mu verildi? Anayasanın 3. Maddesinin ülke bütünlüğünü âmir olduğu ve Türk Ceza Kanununun 125. Maddesinin de devlet topraklarının tamamını ya da bir kısmını yabancı bir devletin egemenliği altına koymaya mâtuf bir fiili işleyen kimsenin "ölüm cezasına çarptırılacağı" hatırlanarak, şu üsler konusunda bir parçacık daha Türk gibi düşünmek ve hareket etmek zorunluluğu teslim mi edildi ki? Diğer NATO üyelerine danışmadan, Lübnan, Küba, Dominik ve Vietnam'da olduğu gibi, askerî müdahalelerde bulunan Amerika ile Sovyetler Birliği yeryüzünün herhangi bir tarafında bir silâhlı çatışmaya girecek olsa, Türkiye'nin nükleer füzelere ilk hedef olacağı anlaşılarak, yapılan baskı sonunda, üslerin işletilmesi, denetimi ve termo - nükleer füze, bomba ve diğer silâhları kullanma yetkisini İngiltere ve Fransa'ya vermeyen Amerika, bu yetileri birdenbire bize mi devretti? NATO bizi ateş hattına süren "elâstikî mukabele" ve "kademeli savaş" stratejisini mi terketti de, böylesine bir rahata kavuştuk? Küba krizinde olduğu gibi, pazarlık konusu, deney tahtası olmıyacağımıza dair bir garanti mi aldık herhangi bir yerden? Küçük Kuzey Kore karşısında, Pueblo olayını kendi yararına çözümleyemeyen, parası krizli bir döneme giren, kendi iç çelişkilerinin zenci ayaklanmaları ve kırk küsur Amerikan şehrinin yakılmasıyla sonuçlanan ve Vietnam savaşını 14 yıldır kazanamayan Amerika'nın bizi nasıl koruyabileceğine dair yeni bir izah tarzı mı bulundu? Yoksa, Amerika 5 Mart 1959 tarihli İkili İşbirliği Andlaşmasındaki "dolaylı saldırı" sözünden ne anladığını açıkladı da, bundan Türkiye'de anti - emperyalist, bağımsızlıktan ve demokrasiden yana her hareketi kendi nüfuzu, üsleri ve tesisleri açısından tehlikeli görmediği sonucunu mu çıkardık? Kendi hayatî sorunlarımız başta olmak üzere, her konuya Amerika'nın ve kapitalist dünyanın çıkarları açısından bakmaktan vaz mı geçtik? Türkiye, nükleer füzelere hedef olduktan sonra, geniş bölgelerini radyo - aktif duruma getirecek bir "savunma" stratejisini terk mi ediyor artık? 1969 Millî Savunma Bütçesi hakkındaki Karma Komisyon raporuna göre, Silâhlı Kuvvetlerimiz NATO standartlarına erişemediği gibi, "kabul edilebilir asgarî" standartlara da varamamış. Ordumuzun bu durumunda temelden bir değişiklik mi oldu ki, rahatlayanlar var çevremizde? Yeterli sefer stokları hakkında bütçede ödenek olmadığı bilinmektedir. Bu durumda da bir değişiklik mi sözkonusu? Gerekli yedek parçaları elinde bulunan Amerika'nın is-

tediği ve tasvip ettiği savaşlara girip, kendi savunmamız ya da çıkarlarımızın gerektirdiği çatışmada stok yetersizliğinden ötürü parmak bile oynatamıyacağımız gerçeği artık değişmiş midir?

"Yardım" diye gönderilen malzemenin köhne, hizmetten çıkarılmış mallar olduğu bilindiğinden, bundan böyle yollanan silâh ve aracı geri çevirme kararını aldık da, uygulamağa mı cesaret ettik? NATO'ya girmemizle durdurulan yerli savaş endüstrimizi kurup ihtiyaçlarımızı karşılayacak bir seviyeye mi ulaştık? Yalnız bizi değil, gelecek nesilleri de ipotek altına sokan dış borçlar sorununa bir çözüm mü bulunmuştur? Kredi olarak her alınan 10 doların, 6,5 dolarının taksit ve faiz diye geri ödenmesine artık "yeter" denilerek, başka bir yol tutulması gereği iyice anlaşılmış mıdır? Yoksa, devletin toplam borç yekûnu olan 35 milyar ödendi mi? Egemen sınıflar, kendi sınıf çıkarları için, ülkenin ekonomisini ve geleceğini ipotek altına koymaktan vazgeçirtilebildiler mi?

Hiç değilse, memlekete giren yabancı sermayenin işletme fonlarını Türkiye'nin iç kaynaklarından sağlanması mı, kârlarının gene sermaye olarak yatırılması mı ve bir kısmının dışarıya döviz olarak transferi mi engellenmiştir, yoksa gereği gibi vergi ödemeleri mi sağlanmıştır? Dışardan alınan kredilerin içte sömürücü sınıflar yararına kullanılması mı önlenmiş, ihracatımızı kendi çıkarlarımıza uygun düzenlemekte serbestiye kavuşmuşuz da, haberimiz mi yok?

Avrupa burjuvazisini bütünleyip yeni sömürü alanlarında kullanma amacını güden Ortak Pazar'a doğru bir teşhis koyup, birleşen kapitalist Avrupa'nın bir destekleyicisi olmamak için bu örgütten çıkmayı mı denedik? Hazırlık Dönemi içinde bile, Ortak Pazar ülkelerinden ithalâtın büyük ölçüde artmasına karşılık, ihracatın hissedilmeyecek kadar artmasının ekonomimiz açısından ulusçu bir değerlendirmesini mi yaptık? Yoksa, Aralık 1968'de Geçiş Dönemine girme sözkonusu olunca, bu tasarıya karşı durma yolundaki faaliyetlerimizi mi tamamladık? Kökü dışarda olan ağa, komprador ve bir kısım bürokrat üçlüsü "turizm yoluyla kalkınma" yutturmacası ile kalkınamıyacağımızı anladı mı? Ortak Pazar'a tam üye olunduğu zaman gümrük duvarları sıfıra iner ve bundan başka sermaye ve nüfus serbest dolaşımı başlarsa, Türkiye'nin Avrupa kapitalizmine Osmanlı tarihinde bile görülmedik bir biçimde açılacağı gerçeği karşısında, etkin tedbirler mi uygulamağa başladık? Yoksa Çekoslovakya olaylarından ötürü pek memnun görünen zevât, turizme ve tarıma bağlanıp da çağdaş uygarlığa ulaşmış başka bir toplum örneğini bulmuş da, gözümüze mi sokmağa hazırlanıyorlar? Bu zevat 1968 sonunda Ortak Pazar ile ilişkilerimiz yeni döneme girerken ne gibi ulusçu tedbir alma, direnme ve kampanya düşünüyorlar, açıklayabilirler mi?

Önünde sonunda ağır basacak olan sorular bunlardır bizim için. Emperyalizme karşı olan, önce, kendi ülkesinin bağımsızlığında titiz olur. Ondört yıldır Vietnam'da süregelen savaş hakkında bir itiraz sesi yükseltmemiş, bir yere bir kelimecik yazmamış olanların bağımsızlık taraftarlığına inanan çıkmaz.

İşte, Amerikan Altıncı Filosu gene İzmir'e geldi. 15 Mayıs 1919'da Yunanlılar İzmir'e çıkarken onları getirip, karaya çıkışlarında destekleyen ve İzmir körfezi ve sokakları kana bulanırken saldırganları seyreden yabancı zırhlılar arasında Amerikan "Arizona" zırhlısı ile beş Amerikan destroyeri de vardı... Bir de 9 Eylül civarında geleceklermiş!

lâle devri

kahrolsun brejnev, yaşasın dubçek!

Bizim kılkuyruk kompradorlarla faşist kırıntıları meğer ne de çok severlermiş Dubçek'i! Çekoslovakya olayları başlarbaşlamaz yaygarayı bastılar:

— Kahrolsun Brejnev, yaşasın Dubçek!

Demek ki bizimkilerin derdi komünizmle filan değil, Rusya ileymiş. Çünkü Dubçek, yanılmıyorsak, Çekoslovakya Komünist Partisi Birinci Sekreteridir.

Diyeceksiniz ki, "aman efendim, onlar Dubçek için değil, Çekoslovakya'nın bağımsızlığı için öyle tepiniyorlar."

Öyle miiii! Ya şu Altıncı Filo hikâyesi ne oluyor, cicim? Yani, çöp ve mertek hikâyesi mi?

ya bu piçler?

İzmir'de Altıncı Filo'yu protesto eden sosyalist gençleri, bizim komprador veletleri "Mao piçleri!" diye yuhalıyorlarmış.

Valla, işin doğrusuna bakılırsa, Mao Türkiye'ye hiç gelmedi; bu bakımdan, sosyalistlerin Mao piçi olmasına imkân yok. Ve lâkin, Johnson Türkiye'den hiç çıkmıyor. Ortada bir piç varsa eğer, o da, herhalde, Johnson piçleri olmak gerekir.

azıcık bilinç!

Akşam gazetesi, sosyalistleri imdada çağırıyor: "Akşam, abone sayısı 20 bine ulaştığı gün, Başkentte kendi rotatifini döndürecek, tertip, oyun ve sabotajlardan kurtulacaktır. Akşam'a 75 lira ile bir yıllık abone olunuz!"

Akşam'ın duyurusunu şöyle değiştirmek nasıl olur acaba:

"20 bin sosyalist 75'er lira korsa ortaya, TİP'in 1,5 milyon lirası olur; bununla da TİP, Başkentte şakır şakır kendi rotatifini döndürür, tertip, oyun ve sabotajlardan kurtulur."

kimler yemiş?

Beslenme uzmanı Doç. Osman N. Koçtürk, yaptığı bir basın toplantısında, "Sonora - 64, Amerikan gübre firmalarını zengin etti" diyor.

Olsun! Yine biz kazançlıyız demektir. Bunca kompradoru bu gübrede büyüttük biz.

ilândır

Bütün eczanelerin, hap firmalarının, acentalarının, ellerinde mevcut "doğum kontrol hapları"nı çok acele olarak İzmir'e postalamaları önemle rica olunur.

hımmm..

Şu, İzmir'deki molotof kokteyli ve camiye bomba hikâyesi vardı ya, içyüzü anlaşılmış onun.

Meğer, Altıncı Filo'nun İzmir limanına kolaycacık demirliyebilmesi için düzenlenmişmiş o olay.

Vay hınzır komonistler, vay!

çekoslovakya'dan alınacak ders

dr. ahmet taner kışlalı

Çekoslovak sorunu ne şekilde çözümlenirse çözümlensin, Rusya ve müttefiklerinin girişikleri işgal hareketine en çok sevinenlerin Amerikan yöneticileri olduğuna ve olacağına şüphe yok: Milletlerarası sahadaki yumuşamanın geçici ve aldatıcı olduğunu, NATO'ya hâlâ ihtiyaç bulunduğunu söyleyenler kuvvet kazanmışlardır. Son yıllarda ne yapacağını şaşırmış Amerikan propaganda teşkilâtını yönetenlerin etekleri zil çalmağa başlamıştır. Amerika, Vietnam konusunda çok daha rahat hareket edebilme şansını ele geçirmiştir. Hattâ kendi nüfuz sahasındaki ülkelerdeki hoşuna gitmeyen gelişmelere müdahale yolunda bir çeşit açık bonoyu da cebine indirmiştir. Önümüzdeki günlerde, demokrasi ve özgürlükle sosyalizmin bağdaşmadığı yolundaki yayınların bollaşmasını da bu arada beklemek gerekir.

Rus yöneticilerini bu kadar izandan yoksun gibi görünen harekete iten nedenler hangileridir? Olayları böyle bir noktaya getirip dayandıran gerçekler nelerdir? Bu gelişim ne gibi sonuçlara kadar uzayabilir? Ve nihayet Çekoslovak tecrübesinden alınacak ders nedir?

BİR SORUNUN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Bugünü anlamak için geçmişe bakma işine Çeklerin askerî gücü ile başlanmaz aslında. Ama, dolmuş şoförü bir vatandaşın, olayları duyunca gizleyemediği hayretinin ifadesi olan soru, birçok şeyi aydınlatabilecek kadar basit ve mantıklı:

— "Bu adamların hiç mi ordusu, kuvveti yok? Niçin karşı koymuyorlar?"

Sorunun cevabı onun ve mantığın beklediğine hiç uymamaktadır. Çekoslovakya, tüm Varşova Paktı devletleri içinde Rusya'dan sonra en güçlü orduya sahiptir. 14,5 milyon nüfusuna karşılık 225 bin kişilik bir ordu besler. Sayı olarak Rusya ve Polonya'dan sonra üçüncü, araçlar yönünden ise Rusya'dan sonra ikinci gelir. Kara ordusu 14 tümendir. Fakat bunun 9 tümeni, Avusturya ve bilhassa Batı Almanya hudutları civarında bulunur. Hemen hemen hepsi T-55 tipi 3200 tane son derece modern tankı vardır. Ordu, orta menzilli füzelerle donatılmıştır. En azından 600 son model savaş uçağına sahip 50 bin kişilik hava kuvvetlerinin 8 üssü de savaş endüstrisinin bütün olanaklarından yararlanmaktadır.

Askeri masraflar bütçede ezici bir yük tutar. Çekoslovaklar, savunmaları için yılda 15 milyar türk lirasından fazla sarfetmektedirler. Varşova Paktı ülkeleri içinde bu kadar ağır bir askerî yükü çeken bir ikinci üye daha yoktur.

Batı Çekoslovakya'daki son derece modern radar şebekesi, Rusya'nın kendi güvenliği bakımından çok büyük bir önem taşımaktadır.

Durumu şöylece özetleyebiliriz: Her Çekoslovak vatandaşı, her yıl, Türkiye'de adam başına düşen yıllık millî gelirin yarısına yakın bir miktardan, ülkesinin güvenliği uğrunda vazgeçmektedir. Fakat bu büyük fedakârlık, onu, günün birinde, birkaç saat içinde istilâ edilmiş bir ülkenin vatandaşı olmaktan kurtaramamıştır. Bunun neden böyle olduğunun aslında hiç de şaşılacak bir yanı bulunmadığını hemen söylemek mümkün: Çünkü Varşova Paktı da, tıpkı NATO gibi, belirli bir yönden gelecek saldırıya karşı hazırlanmıştır. Fakat ters yönden gelecek bir saldırıya karşı tamamen açıktır. Karşı blokların birbirlerine saldırı ihtimalleri azaldıkça, her iki pakt da iki süper devletin güvenlik ve çıkarları için işleyen birer kuruluş haline gelmiştir.

Çekoslovak halkı, yılda 15 milyar lirayı kendi güvenliğinden çok Rusya'nın güvenliği için sarfettiğini ancak yeni yeni anlamağa başlamıştır. Her iki paktın Amerika ve Rusya dışında kalan ülkelerinin bu yolla bağımsızlıklarını garanti mi ettikleri, yoksa farkında olmadan çok daha bağımlı bir hale mi geldiklerini anlamaları için mutlaka böyle acı tecrübelerden mi geçmeleri gerekeceğini zaman gösterecektir.

SOSYALİZMİN TEK FORMÜLÜ MÜ VAR?

İkinci Dünya Savaşı sonrasının gelişmeleri Türkiye'yi Amerika Birleşik Devletleri'nin kucağına iterken, Çekoslovakya'yı da Rusya'ya hediye ediyordu. 1938 Münih konferansında paylaşılan, daha sonra da Hitler ordularının işgaline uğrayan Çekoslovakya, güvenliğini sağlamak için Rusya ile ittifaka sarıldı.

Fakat Çekoslovakya'daki komünist rejimi Sovyet Rusya kurmamıştır. Daha dünya savaşının ertesinde, 1946 yılında yapılan serbest seçimlerde Komünist ve Sosyalist partiler birlikte oyların yarıdan çoğunu alıp, mutlak çoğunluğu sağlamışlardı. Mesele bu yönden ele alınınca, Marx'ın öngördüğüne en uygun gelişimin Çekoslovakya'da gerçekleştiği söylenebilir: Rusya'dakinin aksine olarak, komünist rejim kurulduğu zaman Çekoslovakya bir tarım değil, endüstri ülkesiydi. Çekoslovakya, toplumsal devrimini, bilinçlenmiş bir çoğunluğa dayanarak yaptı.

Bu kadar sağlam temeller üzerine kurulmuş olan Çek rejimi, Dubçek yönetiminde devrimin amaçlarından sapmağa, gerçekten de sosyalist düşüncenin temel ilkelerinden ayrılmağa mı başlamıştır? Sanmıyoruz! (Sanmadığımızı delilleri ile birlikte "Çekoslovakya'daki gelişim ve demokratik sosyalizm" başlıklı yazımızda da belirtmiştik (Bak: forum, 1 Ağustos 1968, Sayı 344). Fakat Rusya'dakinden çok daha değişik koşullar içinde kurulmuş olan bir rejimin, temel ilkeler aynı olsa bile, Rusya'dakinden çok daha değişik bir gelişim göstermesinden daha doğal ne olabilir ki?!

Çok daha elverişli şartlar içinde doğan Çekoslovak sosyalizmi, bugün, Rusya'dan bir ileri aşama düzeyine ulaşmıştır. Totaliter sosyalizmi gerektiren nedenler ortadan kalkmıştır. Diyalektiğin kanunları gereği, şimdiki düzen, doğal gelişimi engellemeğe başlamaktadır. O halde, demokratik sosyalizme geçiş zorunludur.

Rus yöneticileri ya samimiyetsizdirler, ya da Çekoslovakya'nın yeni yönünün bir geriye gidiş değil, bizzat sosyalizm açısından ileriye doğru bir hamle olduğunu göremiyecek kadar kısa görüşlüdürler.

TUTUCU SOSYALİSTLER

Dar anlamında alırsak, ancak tüm düzen değişiklikleri, örneğin derebeylikten kapitalizme, kapitalizmden sosyalizme geçişler devrim olarak kabul edilebilir. Ama geniş anlamı ile düşünürsek, doğal gelişimin engellenmesi sonucunda ortaya çıkan bütün patlamaları da bu sınıfa sokabiliriz.

Yalnız derebeylikten kapitalizme geçiş değil, totaliter kapitalizmden demokratik kapitalizme geçiş de bir anlamda devrimdi. Bazı ülkelerde barışçı yollardan, bazı ülkelerde ise sürekli patlamalarla gerçekleşmişti. Benzeri bir gelişim, totaliter sosyalizmden demokratik sosyalizme geçişte de ortaya çıkacaktır. Çekoslovakya bu geçişi barışçı yollardan, reformlarla yapıyordu. Rusya ise gelişimden endişeye düşmekte, engel olmağa çalışmaktadır. Bu açıdan Dubçek'i ilerici, Brejnev'i ise tutucu olarak kabul edebiliriz. Tıpkı 19. yüzyıl Avrupasındaki liberal - muhafazakâr çatışması gibi!.. Nitelik aynı, fakat gelişim yönünden seviye farklı...

Totaliter sosyalizmin, belirli bir aşamadan sonra gelişime engel olmaya başlamasının nedenleri üzerinde de duralım:

Karl Marx, sosyalist düzeni kuracak itici gücün işçi sınıfında olduğunu söylemiştir. Ama uygulamanın nasıl olacağı konusunda çok uzaklara gitmemiştir. Bu konuda Rosa Luxemburg ile Lenin arasındaki görüş ayrılıklarını biliyoruz.

Lenin -Rosa Luxemburg gibi-, halkın bizzat harekete geçip iktidara el koymasına inanıyor, fakat ondan farklı olarak, geniş kitleleri bilinçli olarak yöneltecek kuvvetli ve disiplinli bir siyasal partiye ihtiyaç olduğunu savunuyordu. Yani, Marx'daki emekçi sınıfının diktası fikri, Lenin'de emekçi partisinin diktası şeklini alıyordu. Ama bu, zamanla parti yöneticilerinin diktası şeklini almış ve totaliter sosyalizm dediğimiz düzen ortaya çıkmıştır.

Bu düzen, endüstrileşmenin tamamlanmasını, dolayısıyla da, belirli bir seviyeye gelinceye kadar çok hızlı bir kalkınma temposunu sağlamaktadır. Ama bu aşamadan sonra gelişimin yavaşladığını görüyoruz. Parti halktan uzaktadır ve üretimin amacı da halk değil, devlettir.

İlk aşamada toplum mülkiyetine geçmiş olan üretim araçlarının demokratik yönetimi başlayınca, üretim de halkın ih-

tiyaçlarına yönelecek ve böylece de gerçek anlamı ile bir demokrasi ortaya çıkacaktır.

ASIL NEDEN HANGİSİDİR?

Bütün bunlardan sonra Rus, Bulgar, Alman, Macar ve Polonya ordularının Çekoslovakya'ya sırf gerici bir harekete engel olmak için girdiklerine inanabilmek kolay değil. Gerçek nedeni anlayabilmek için bakışlarımızı Güney Amerika'ya, Küba'ya, hattâ Vietnam'a çevirmek gerekir.

Rusya, Güney Amerika'daki devrimci hareketleri neden desteklememektedir? Castro'nun bu yoldaki çabalarını hoşnutsuzlukla karşılamasındaki neden hangisidir? Kuzey Vietnam'ı Amerikan saldırısına karşı desteklerken niçin belirli bir ölçünün ötesine geçmemeğe bilhassa dikkat etmektedir?

Amerika Birleşik Devletleri de 1956 Macaristan olaylarına seyirci kalmıştır; Çekoslovakya'nın işgali karşısında da, dünya kamuoyunu okşayacak demeçlerin dışında ve memnuniyetle seyirci kalacaktır.

Rusya ile Amerika bugün sessiz bir anlaşma içindedirler. Kendi güvenlikleri ile doğrudandoğruya ilgili gördükleri yerlerde karşılıklı iki nüfuz bölgesi kurmuşlardır. Bu bölgelerdeki ülkelerin gerçek anlamı ile bağımsız olmaları ve efendilerinin çıkarları ile çatışabilecek bir yol seçmeleri sözkonusu değildir.

Bunun sözkonusu olmadığını Birleşik Amerika da, Dominik'te olsun, Yunanistan'da olsun acı bir şekilde göstermiştir dünya kamuoyuna. Silâh yolu ile olsun, oy yolu ile olsun, solcuların yönetimi ele almalarına izin vermemiştir.

İşin esef verici bir başka yanı da, bu iki dev ülkenin özgürlüğe ve bağımsızlığa karşı giriştikleri hareketlere, kişilikten yoksun bazı uydularını da sürükleyebilmeleridir. Bunun örneklerini Vietnam'da da, Çekoslovakya'da da görüyoruz.

DOĞACAK SONUÇLAR

Bazılarına göre Ruslar Çekoslovak'yadaki demokratik gelişimden ürkmüş, bunun kendilerine de sıçramasından korkmuşlardır. Bir takım uydularının tutucu ve kısa görüşlü yöneticileri de onların bu endişelerini paylaşmışlardır. Fakat bütün bunların hepsinden daha açık olan gerçek, kendi güvenliklerini her şeyin üzerinde tutan Rusların, dünyadaki sosyalist hareketin çıkarlarını bir çırpıda bir kenara itebildikleridir. Bu hareketin kaçınılmaz sonuçlarını da önceden kabullendikleri muhakkaktır.

1 — Gerek Amerika'nın bizzat içinde, gerekse müttefiklerinde, barış taraftarları, sertlikten yana olanlar yararına kuvvet kaybedeceklerdir. Ruslar hasımlarına kendi elleri ile koz vermişlerdir. Hattâ Fransa içinde bile yeniden NATO'nun gerekliliği üzerine bir cereyan doğması mümkündür. Bu Türkiye'yi Amerika'nın kucağına iten Stalin siyasetini hatırlatan bir davranış değil midir?

2 — Amerika Vietnam'da çok daha rahatlıkla hareket edebilecektir. Yeni bir "tırmanma" hareketi karşısında Rusya'nın, sözlü olanın dışında, fazlaca bir tepki göstermemesi beklenebilir. (Zaten bu konuda Amerika'yı frenleyen nedenin Rusya mı, yoksa Çin mi olduğu çok tartışma götürür!)

3 — Stalin, saldığı dehşetle, Batıda kapitalizmin ömrünü uzatmıştı. Son Çekoslovakya istilâsı ise yalnız batılı sosyalist partilerin aleyhine olmıyacak, Üçüncü Dünya ülkeleri üzerinde de çok kötü bir etki yapacaktır. Sosyalizmin demokratik olamıyacağı yolundaki Amerikan propagandası yoğunlaşacaktır.

4 — Sovyetler, son hareketleriyle, kapitalist dünyanın önderi olan devlete açık bir bono vermişlerdir. Dominik faciası henüz hafızalardan silinmeden, bu bononun kefaretini hangi az gelişmiş ülkenin, özgürlük ve bağımsızlık yolunda ödeyeceğini de zaman gösterecektir.

ALINMASI GEREKEN DERS

Yugoslavya, bağımsız bir ülkedir. Kendi bünyesine uyan bir rejim seçti, kendi sosyalizmini kendisi yarattı, Rusya'nın yolunu izlemeği reddetti. Birleşik Amerika'nın burnunun dibindeki Küba da bağımsızdır. Güney Amerika'daki devrimci hareketleri Rusya'ya rağmen desteklemekte, örgütlemektedir.

Cezayir de bağımsızdır. Hattâ çok güç koşullar içinde bulunduğu halde, Kuzey Vietnam bile ne Rusya'nın, ne de Çin'in uydusu olmuştur. Romanya da ağır, fakat çok akıllı bir yol tutarak bağımlılıktan kurtulmuştur.

O halde, küçük ülkelerin ya Amerika, ya da Rusya'ya sırtlarını dayamaları gerektiğini söyleyenlere gülmek gerekiyor. Bu, uyduluğun aşağılık duygusuna bir kılıf hazırlama çabasından başka nedir ki?

Fakat şu veya bu sebepten açık veya kapalı sömürge durumuna düşmüş olan ülkeler ne olacak? İki dev ülkenin nüfuz bölgelerinde bulunmanın kurbanı olmağı kabul edip susacaklar mı? Yunanistan, Çekoslovakya, Türkiye gibi ülkelerin, kaderlerine küsme dışında yapabilecekleri hiç bir şey yok mu?

Çekoslovakya olayı, bağımlı bir ülkenin kendisi için en uygun yolu seçme, kendi kaderine hakim olma özgürlüğünü de kaybettiğini göstermiştir. Çekoslovakya'nın bütün dünya kamuoyuna gösterdiği çok daha önemli bir şey ise, bağımsızlık yolundaki en önemli silâhın kitlelerin "bilinçlenmesi" olduğudur. Bilinçlenmiş bir halkın "pasif direnç"i... İşte Rusya'yı pes ettiren neden!

Neye yarar top, tüfek, tank bir "genel grev"in karşısında? Yarım milyonluk bir istilâ ordusu, hayatın felce uğradığı bir ülkede ne kadar dayanabilir ki?

★

Dünya barışı ve ülkelerin bağımsızlık ve özgürlükleri, Amerika ve Rusya'nın çıkarlarına göre kurulmuş bir dünya dengesinin insafına terkedilemez. İki dev kuvvet arasındaki küçük hesaplar, milletlerin kaderini çizememelidir. Üçüncü güç mutlaka doğmalıdır. Ama De Gaulle'ün kafasındaki Avrupa'da, ama "Üçüncü Dünya" ülkeleri arasında, ama Asya'nın ortasında...

Bunu zaman gösterecektir!

yabancılar

muzaffer hacıhasanoğlu

Mototrene binerken bir Amerikan çavuşuyla onbaşısının bir yarbay ve binbaşımız tarafından uğurlandığını görmüştüm. İçimden bir şeyler koparılmıştı sanki; bu, konukseverlikten öte bir şeydi bana göre. Ankara'da, Adana'da, Samsun'da, İstanbul'da türlü çirkin davranışlar gördük, duyduk. On erimizi çiğneyen biri, elini kolunu sallayarak, Avrupa'nın sayfiye yerlerinden birine gönderildi. Dostumuzdu onlar. Şair, **"Sana senden gelir ancak dâd lâzımsa - Kes ümmidin gayriden imdâd lâzımsa"** diyor. Savunmamızı, kalkınmamızı dostluklara dayandırmakla hataya düştük. Uluslararası dostluklarda çıkarlar önde gelmektedir. Kimse kimseye babasının hayrına silâh, malzeme, gıda yardımı yapmaz. Bu yardımların ardında daha güçlü olan ulusun, devletin çıkarları yer alır mutlaka. Bugün sömürgecilik, ekonomik yönden sürdürülmektedir. Az gelişmiş ülkelerdeki işbirlikciler, yardımsız kalkınma ve savunma olmıyacağını ileri sürerek, kendi çıkarlarını memleket çıkarı gibi gösterip, büyük devletlerin ekonomik güçlerini çağıran bir sistemi yerleştirmişlerdir. Büyük çoğunluğunun kafası soyut kavramlarla oyalandırılan halk henüz toptan tepki göstermemektedir. Ama özellikle gençlik, günden güne uyanmakta ve gereken tepkiyi göstermektedir.

İşte, bir yıl önceki bir gazeteden alınmış bir yazı: **"Amerikan aleyhine gösterilerde bulunan gençlerin mahkûm olduklarını ve polisten dayak yediklerini üzülerek okuyoruz. Bu haberler bize gurursuzluğumuzun, zavallılığımızın bir yeni örneğini daha vermektedir. Anlamıyoruz.**

yol sıra gidip çay sıra dönenler (x)

Vedat Demircioğlu'nu pencereden atıp öldürdüler. Öldürenlerin hıyanetinin dehşetini anlatacak söz yoktur sözlüklerde. Toplum Polisi diye kurulup, sözde, toplumun yaralarına merhem olacak sanılan bir kuruluşun içinden kaatiller çıkacağı gelirdi aklıma. Bir yerde, bu kuruluşa alınacakların eski DP'lilerin yakınları veya AP'li partizanların oyuncakları arasından seçilmekte, bulunmakta oldukları söylendiğinde, ilerde doğacak olayları gözönüne getirip ürpermiştim. Demek, öylelerinden kurulacaktı ki bir topluluk, eline, karşı düşüncede bir kimse geçti mi, "bu da vatandaşmış" demiyecekti, "bunu da allah yaratmış" demiyecekti. Eline düştünüz mü, pencereden atılacak, gözleriniz kör edilecek, daha karakola varmadan, belki de yolda, fruko arabasının içinde öbür dünyayı boylıyacaktınız. Hemen, "Örnek göster!" diyen saflar çıkacaktır. Merak edilmesin, örnekleri pek çoktur. Örneğin, DP devrinde Ankara'nın Çankaya semtinde muhtarlık yapmış birinin oğlu bugün böyledir, demek yeter mi acaba? Muhtar da kadındı o devirde!

Bu kuruluşun içyüzünü bilmiyenler, içinde adam dövüldüğüne tanık olunan, düzeltilmesi için çaba harcanan, bildiğimiz polis kuruluşunun ne denli yunmuş yıkanmış olduğunu farkedemezler. Toplum polisi kurmak bahanesiyle bir "SS" kuruluşuna özenmek, Türkiye'de ancak, yüreği beş para etmez faşist artıklarının marifeti olmak gerekir.

Vedat Demircioğlu, doğduğum Hadim ilçesinin Taşkent bucağındandı. Babası, babamın en yakın arkadaşlarındandı. Ben de çok severdim kendisini. Vedat çok küçüktü o yıllarda. Belki, Taşkent'in Mihrab'ında mazı çevirirdi arkadaşlarıyla. Dayısı Halim Uğurlu, amcası Halim Özuğurlu en yakın arkadaşlarımdılar. Yoksul, geri bırakılmış bir dağ kasabasının binlerce çocuğundan biriydi Vedat. Öğrenimini Taşkentlerde, Konyalarda yaptıktan sonra babası "çobanlık yapıp okutacağım" demese, o dağ kasabasında kalıp gidecek çocuklardan biriydi. Oralarda öyledir. Devlet tutmaz ellerinden. Onun içindir ki, çelişkiler içinde sallanır durur memleket. Bu yüzden, o topraklardan, yoksul halk içinden kopup yüksek hayat yaşıyan kentlere girebilen, sokulabilen çocuklar, gerçekleri göre, duya, öğrene çelikleşirler, sosyalistleşirler.

Vedat'ı, bir çeliği kırarcasına kırdılar hainler! Faşist uşaklarının, Türkiye gerçeklerini öğrenen genç fidanları söküp atmak için bitmiyen bir kinleri, doymak bilmez iştahları vardır.

Böyle olacağı belliydi. Faşist artığı, Amerikan uşağı, çıkarcı biri, birgün şakaya getirip, "Kaç kişisiniz be! Bir gecede hepinizi keser atarlar" demişti. Sözde, demokrasi taraftarı bunlar!

Yaptılar yapacaklarını. Bir de utanmadan, arlanmadan, Vedat'ın ölümüne bayram ediyorlar, "biri eksildi" diyorlar açık açık. Oysa ki Vedatlar tükenmiyecektir, bunu bilmiyorlar ahmaklar!

Değerli Vedat Demircioğlu'nun öldürülmesi, daha adlarını bilmediğimiz, gözleri kör edilen, yaralanan gençlerimizin olmadık saldırılraa uğramaları, ciddi sayılan gazetelerde bile gereği gibi değerlendirilmedi. Bundan alınacak dersler, yurdu bekliyen tehlikeler, ne yazık ki, konmadı ortaya. Biri de, "Ortalık karışırsa, bundan en fazla solcular zarar görür" gibilerden tehditler savuruyordu.

Bunlar kimlerdir, biliyor musunuz? Bunlar, öldükleri gün unutulacak, ot gibi bitip, ot gibi giden yaratıklardır. "Yol sıra gidip, çay sıra dönenler"dir bunlar. Vedat Demircioğlu'lar ise ölümsüzdürler, bayraklaşacaklardır.

m. hasırşapkalı

(x) "Yol sıra gidip, çay sıra gelmek", Anadolu'da ömrün boşa geçmesi anlamına gelir.

Bu vatan kimin, bu kadınlarımız, kızlarımız kimin için yaşar ve bayrağımız kimin için dalgalanır? Ağzı içki kokan 13 Amerikalı zenci için mi? Yoksa sokaklarımızı kirleten sözde döviz kaynağı beş parasız turistler için mi? Körkütük sarhoş olup kadınlarımıza kızlarımıza tasallut eden zenci Amerikalılara karşı koyan gençleri cezaevine tıkan zihniyet nedir? Bunun yanı sıra bayrağımızı çiğneyenlere eller kollar bağlıdır. Sıfıra sıfır elde var sıfır deriz. Sorarım ilgililere, biz Türkler bu dünyaya hep suçlu olarak mı geldik? Her şeyde suçu biz mi alacağız üstümüze? -Şükrü Özkol- Fındıkzade, İstanbul (1)."

Bu vatandaşın yazısından sonra köprülerin altından çok sular geçti. İktidarların tutumunda bir değişiklik olmadı. Sonunda tepki büyüdü, Amerikan denizcilerinin Dolmabahçe'de denize atılmasına, polisin tepki gösteren gençlerden birini döverek öldürmesine kadar vardı. Gençler bağırıyorlardı: "Yankee go home!" Bağırmadan önce durup düşünmeleri gerekirdi aslında. Yankee'ler kendileri gelmediler bu topraklara. Onları bizim içimizden, yabancı eli, yabancı sermayesi, yabancı eğitimi olmadan kalkınamayız, kendimizi savunamayız diyen birileri dâvet etti. Gençlerin ve aydınların, savaşın büyüğünü asıl bunlara karşı açmaları gerekir. Fakir Baykurt, "Amerikan Sargısı" isimli romanında yabancılar sorununu koyuyor ortaya. Bizi anlamadan bize yardım ettiklerini, edebileceklerini sanan Amerikalılar var romanın tipleri arasında: Mr. Boger, Mrs Taylor, Jerry Goudman vb. "Söyleyeceğim" diyor Willy. "Anadoluda âşıklar var. Onlar şiirler yaratıyorlar, saz çalıyorlar ve besteliyorlar şiirleri. Söylüyorlar her yerde. Ben diyorum ki açalım bir yarışma. Prize olarak önemlice paralar koyalım. Bunlar Türk - Amerikan işbirliğine indirect övgüler yapsınlar. Gezdirelim bunları köylerde falan. Hem çalsınlar, hem söylesinler... (2)"

Oysa bizim ozanlarımız, antiemperyalist savaşta bunalım şairlerinden de önde gidiyorlar, en keskin fıkra yazarlarından daha da etkili oluyorlar. İhsanî'yi, Reyhanî'yi, Kaçıran'ı dinledim ben. Bu kafayla yola çıkanlar nereye kadar giderler? Deneme bahçesine, barış gönüllüsüne, göstermelik şeylere... Ya bu göstermelik şeylerin gerisinde ne yatar? Büyük şirketlerin çıkarları! Bu büyük şirketlerin bir-iki yerli işbirlikçisi vardır: Melih Dalyan, Ertan, Tuluğ Paşa... Melih Dalyan'a göre: "Yardım etmek suretiyle milyonlarca dolar fedakârlıkta bulunan bir millet, buna karşılık o ülkede bazı haklar, imtiyazlar edinmeli ki yardım etme tâkatini koruyabilsin (2)." Sahi biz kapitülâsyonları kaldırmıştık değil mi? Bir de halkın sağduyusu var: Temeleş, Muhtar, Kerim... Onurludur bizim köylümüz. Ar gelir kendi işini başkasına yaptırtmak. Temeloş ne diyor: "Bütün bunları bize kendi hükümetimiz yapabilir. Veririz el ele. Bu okulu birleşik yaptık. Bir oda daha ekleriz. Örme, dokuma, kızlarımız öğrenirler analarından. Yani demek isterim ki, Türkün büyük Amerikan dostları üzülmesinler. Oturup Ankara'da keyiflerine baksınlar. Biz burda iyiyiz. Memnunuz halimizden, çulumuzdan. Merdivan basak basak.

Dün öyleydik, bu gün de öyleyiz. Emme yarın bir türlü daha oluruz. Gün doğmadan neler doğar. Yani demek isterim ki, kendi yaramızı kendi saranlardanız, bir namus yoluna ölenlerdeniz. Bir kusur işlediysek vali beyimiz bizi bağışlasın... (2)." Temeloş bozuluyor yardıma, yardımın kontroluna, bizim yöneticilerimizin yabancıların emrindeymiş gibi çalışmalarına; farkına varıyor Melek Dalyan'ın Amerikanların birinci sınıf adamı olduğunun; kızıyor bütün işbirlikcilere: "Ertan beye çok kızıyorum. Tuluğ paşa gibi toz kondurmuyor Amerikanlara... (2)." İşbirlikciler borçlanmayı savunuyorlar.

Onların yerleştirdikleri öğretim ve eğitim üyeleri yeterince çalışmıyacak, bir şey öğretmiyeceklerdir. Bu durum, Themos Kornaros'un **"Fırtına Çocukları"** isimli romanında başa alınan sözle belirtilmiştir: **"Daha az tehlikeli olmaları için Yunanlılar da Hindistan halkı kadar kanaatkâr olmalıdır... -Lord Londontery, 1866 Polimesten kabinesi bakanlarından, âyan meclisi üyesi- (3)."** Halkın kanaatkâr olabilmesi, öğretim ve eğitim yönünden yoksun kalması ile sağlanabilir. Themos Kornaros, sorunu sanat yönünden ahyor ele: **"...Yani seni yaşamadan çıkaracak, sana sefaletini, çaresizliğini ve bunların nedenlerini, suçlularını, evlâtlarının açlığını, servetini çalanları ve de Batar-yas'ın o ünlü ahtapotunu unutturacak! Yani seni düşünmekten alıkoyacak. Kafan hiç bir yeniliğe takılmayacak. Masalların, sulu romanların, uyuşturucu vurdumduymazlığın getirdikleri yenilikler sana yetecek. Şarap, türkü, uyuşturucu maddeler birbirinin tıpkısı olmalı. Kafanı alıp uzaklara götürmeli! Düşüncelerini tembelliğin, uyuşukluğun rahat döşeklerinde uyutmalı! Size okuduğum bu şiir çok enteresan. Sana 'Artık düşünme!' demekten başka ne diyor? Onlara göre düşünmek gereksizdir, boş şeydir (3)."**

Bizim sanat ve edebiyat anlayışımızın da böyle olmasını isteyenler var. Dahası var işin; içimizde toplumcu geçinenlerden bazıları da bu tutumu savunuyorlar; anlamsız ve soyuttan yana olabiliyorlar. Oysa Hasan Hüseyin, **"Kızılırmak"** adlı büyük şiirinde şöyle diyor: **"birgün çıkıp geldiler - anlamsız yüzlerini ve gülüşlerini - tüketimartıklarını üretimorganlarını ve eski külotlarını getirip bıraktılar (...) - bayraklarını bayrakyırtmalarını sövmelerini - anamıza bacımıza çocuğumuza - en çok önem verdiğimiz şeylerimize - (...) sonra güzel güzel anlaşmaları - sonra güzel güzel sözleşmeleri - sonra güzel güzel paylaşmaları - (...) - sonra güzel savaş uçaklarını - radarları rampaları atombombalarını - denizaltı denizüstü birşeylerini - bilinçaltı bilinçüstü herşeylerini - pikelerini bitekslerini bitpazarlarını - eroinlerini kokainlerini getirip bıraktılar - hergün hergün yeniden getirip bıraktılar-**

ve sonra çekilip gitmediler gemilerine
ve sonra çekilip gitmediler gemilerine
ve sonra çekilip gitmediler gemilerine
ve artık o kadar çok şey getirdiler ki
ve artık o kadar çok şey getirdiler ki
ve artık o kadar çok şey getirdiler ki
bağımsızlığa yer kalmadı ülkemde
(4)"

Aşık İhsanî başka türlü söylüyor: **"Geri kalsın yabancı dost akını - Türkün yoktur Türkten gayrı yakını (5)."** Toplumun bütün sorunlarına olduğu gibi, sanatçının yabancılar sorununa da eğilmesi doğaldır. Yasaklar tepkiyi daha da arttırır.

Temeloş yabancı yardımı meselesini iyi anlıyor. Karşılıksız kimsenin kimseye yardım etmeyeceğini biliyor: "Eşşek eşşeği ödünç kaşır (2)." Ve de onun gururu var: "Ben hacatımı keser yirim, kasaba minnet etmem et diye. Amerikanlara heç etmem!"

Ulusal gurur ve onur sorununu Themos Kornaros şöyle işliyor: **"Görevinin tam bilincine varmış bir lider bu zarfı şirketin suratına atar, okulun ihtiyaçlarının bundan böyle halk tarafından karşılanacağını, hiç kimsenin yardım ve sadakasına ihtiyacı kalmadığını karşılık olarak bildirirdi."** Oysa memleketimizde Amerikan şehirlerinden dolar dilenen belediye başkanları çıkmadı mı? İnsan utanıyor doğrusu.

Karşı yönde düşünenler böyle almıyorlar işi; günlük çıkarlarının dışında bir şey görmüyorlar: "Hemi de Tuluğ paşam, Türkün Amerikan dostlarını çekemeyenler eksik değil köyümüzde. Bunu bak kendi muhtarımızın önünde söylüyorum, sende bilip durursun, onlar beyim ayranları yok içmeye, atınan giderler sıçmaya! Başta Temeloş! Bizim bekçi Temeloş, evet! Onlar adam olsalar, bin yiyip bin şükrederekten, Amerikanların köyümüze yaptığı iyilikleri öpüp öpüp başlarına koymaları geregir (2)!"

Aynı kafada olanlar Themos Kornaros'ta da var: "Hallerine acıyıp işe alıyorsun bir iki yevmiye yapsınlar diye, hemen kolları sıvayıp greve hazırlanıyorlar. Ceketleri fora edip İngiliz İmparatorluğu ile dövüşe başlamak amacıyla horozlanıyorlar (3)!.."

Bu guruptakiler yabancılardan en çok faydalananlardır genellikle. Bu noktaya Temeloş şöyle dokunuyor: "Cavır parası böyle bozdu, bok etti bunları! Tekine dememişler, cavırın ekmeğini yiyen cavırın kılıcını çalar (2)..." Onlara göre yaşama da bilim de yabancılara vergidir; biz ancak onlara öykünürsek, bütünüyle her şeylerini kabullenirsek kalkınırız, adam oluruz. "Salt yabancılar bilebilirdi nasıl yaşanacağını. Ve de yabancıdan gelen yerliyle ilgisi olmayan şeyler bir değer taşıyabilirdi (3)."

Aynı hayranlık Melih Dalyan'da da var: "Düzenli çalışırlar. Rahatlarının düşkünüdürler. En basitinden içecek suyu al. Her merdiven başında bir suluk bak. Soğutaçlı. Kâğıt bardaklardan içerler. Sonra Çay Break, kahve Break... Çayı da soğuk içerler. İçine buz katıp... Çavdar sapıyla içerler. Çavdar sapları kâğıt kılıflarda saklıdır. Temizlik akar hepsinden. Ulan bizde müdürün ensesi tüylüdür be! Dairelerimizde kadınlar kokar. Bunlar her gün yıkanırlar. Ama şu pis pipo kokusu (2)."

Temeloş yabancılar karşısında mahcup düşüşümüzü sindiremiyor bir türlü, söyleniyor kendi kendine: "Bütün irezilliğimizi gördü hastahanelerde. Eyi olmadığımızı gördü. Ne demez şimdi bizim hakkımızda? Der ki Türk ölmüştür. Türkü bacaklarından sürüyüver dereye!.. Ula siz ne biçim toktorlarsınız ki cavırlara bu sözü söyletiyorsunuz? Türkün yüksek namını düşürüyorsunuz? Sizin yaşadığınız yaş, soluduğunuz soluk haram ulan (2)!.."

Themos Kornaros da dokunuyor sağlık sorununa: "Gittim arkadaşlar. Kinin hileliymiş. Kinin namına zerre yokmuş tüplerde. Halis un ve de boya. Bu işi Devlet Laboratuvarı Genel Müdürü yapmıştı. İşin burasına kadar halk zararına bir sahtekârlık olayı diyeceksiniz. Böylesi de olabilir. Ama Genel Müdür İngiliz "Muhibbi" bir siyasal partinin en sivrilmiş üyelerinden biri. Cezaevinin ön kapısından girip, ard kapısından çıkıvermesi bir olmuştu. Onu İntelligence service'deki ortakları taburcu ettirmişlerdi. Şimdi size bunları söylediğim şu an, bu adam binlerce işçi çalıştıran bir işletmenin başında (3)!"

Fakir Baykurt'un "Amerikan Sargısı"nda vardığı olumlu sonuca, halkın Temeloştan yana olmasına, yabancıya karşı bilinçlenmesine ne kadar çabuk varabilirsek, o kadar çabuk kurtarırız kendimizi, ulusca bağımsızlığımızı.

İktidarda bulunanlar şöyle düşünebilirler: "Yarın hepiniz öleceksiniz. Ne gerek be birader tüm bu çabalarınız?.. Bari öbür dünyaya inansaydınız, eh, eksik yanlarından, kusur ve de günâhlarından arınmak, cennette kendilerine bir mekân sağlamak için böyle yapıyorlar derdim be birader!"

Bu düzenin bozulmasını istemeyenler, hattâ yabancılarla işbirliğinin artmasını isteyenler olacaktır. Birgün ulusumuzun büyük çoğunluğu, öz çıkarımızın ancak kendi çalışmamız, kendi gücümüzle sağlanacağını anlayacaktır. İşte o gün en büyük bayram olacaktır bizim için. **"Göklerimin seni sevmediğini anladın ya - İndi ya bir bayrağın üzerimden, oh. - Yerine işte konmuş - Mavilik denen kuş (6)"** Bir bağımsızlık savaşından çıkmış gibi gözlerimiz pırıl pırıl, dört bir yanda bayraklarımız; başka bayraklar uzakta... Rampaları, gemileri, üsleri yok. Şenliklerimiz şavklı, uykularımız rahat. Kendi kazmamızın sesi, kendi motorumuzun sesi, kendi ıslığımız, bacalarda tüten duman kendimizin; KENDİMİZ SARIYORUZ YARAMIZI. Elele tutuşmuşuz BÜYÜK TÜRKİYE için; başka bir el yok arada, eller bizim...

Karamsar olmayalım. Belki gelir o günler de. Şimdilik Temeloş'la birlikte tekrarlıyalım: "Siz siz olun bundan keli, susadığınızda kendi pınarınızdan için komşular! Ellerin pınarından içtiğiniz ak sular, aşşa yanınızdan kan irin olup çıkıyor." (2)

---

(1) Akşam gazetesi 15.7.967, Derdini Söylemeyen Derman Bulamaz
(2) Amerikan Sargısı, Fakir Baykurt, 1967 Bilgi Yayınevi
(3) Fırtına Çocukları, Themos Kornaros, Nevzat Hatko - May Yayınevi
(4) Kızılırmak, Hasan Hüseyin, Bizim Yayınlar
(5) Yazacağım, Aşık İhsanî, Kendi yayını
(6) Oh'lama, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Varlık dergisi, sayı 723, 1 Ağustos 1968

sorunlar

doğum kontrolunda son gelişmeler ve büyük oyunlar

doç. dr. osman n. koçtürk

Papa Altıncı Pol'ün, Doğum Kontrolunu "günah" ilân etmesinden sonra egemen toplulukların geri ülkelerde, bu arada Hindistan, Türkiye ve Pakistan'da destekleyip geliştirdikleri doğum kontrol uygulamalarının gerçek amacı iyice anlaşılmaya başlamış ve yeni bir döneme girilmiştir.

Doğum Kontrolunu katoliklere yasaklarken "Hazreti İsa'nın emirlerine uyduğunu" söyleyen Altıncı Pol, yayınladığı 36 sahifelik dokümanda, "doğum kontrol haplarının ve doğumu engelleyen diğer bütün araçların, kürtaj ve kısırlaştırmanın din açısından günah sayılacağını" söylemekte, "Bu suni vasıtalar evlilikte sadakatsızlığa, ahlâksızlığa ve kadına olan saygının ortadan kalkmasına sebep olmaktadır" demektedir (Milliyet Gazetesi, 1 Ağustos 1968).

Dünya çapında çalkantılara sebep olan, bundan sonrası için de etkisini koruyarak katolik ve tüm hristiyan topluluklarda nüfus plânlaması çalışmalarını tamamen durduracak nitelik taşıyan bu emrin, bizim gibi çoğunluğu müslüman toplumlarda ve budizmin yaygın olduğu hızlı çoğalan ülkelerde meydana getireceği sonuçları, Türk toplumunun öz çıkarlarını ön plâna alarak incelemenin, helezonlarla Anadolu'ya açılarak, analarımızla bacılarımızı yabancı parası ile kısırlaştırmaya kalkanların artık bu yanlış uygulamalara son vermelerini istemenin zamanı gelmiştir. Altı yıldır, hemen de tek başımıza, etkin baskılara mâruz kalarak savunmakta olduğumuz prensiplerin doğruluğunu ve Doğum Kontrolunun ırkçı, dinci, siyasi amaçlar güden bir emperyalist oyunundan başka birşey olmadığını gösteren son olayın getirdiği aydınlıkta, kişisel çıkarlarını geliştirmek için yabancılara âlet olanların yurt sevgilerinin galip geleceğini ve elleri bu kirli işe bulaşmış olanların, ellerini yıkayarak yabanın kötü amaçlarına araç olmaktan kendilerini kurtaracaklarını ümit ediyoruz.

Kedinin fareden, köpeğin kediden, kurdun köpekten hazzetmediği gibi, beyaz derili insan sarı ve kara derili insandan, kızılderiliden ve hristiyan müslüman'dan, kapitalist sosyalistten gocunmakta; insanlar, tarih boyunca, ırkını, dinî inançlarını, çıkarlarını ve nihayet siyasi görüşlerini savunup egemen olmak için çatışmış bulunmaktadırlar. Tarih kitapları ve doğadaki sürekli çatışma, bu iddiamızın doğruluğunu saptamaktadır.

İnsanlar, hiç bir çağda aralık vermeksizin sürdürdükleri savaşları bu nedenle yapmışlar ve, teknolojik gelişmeye paralel olarak, hemen daima çağın en öldürücü silâhını kullanmışlardır. XX. yüzyılın ikinci yarısında ise atom bombasından daha etkili bir silâh olarak doğum kontrol hapları seçilmiştir. Vaktiyle ilkel silâhlarla sonuçlandırılamayan "Haçlı Seferleri" ve sömürgeci anglo - sakson ırkının kara deriliİer, sarı derililer ve hattâ kızılderililer üzerinde zaman zaman uygulayıp, arzuladığı hedefe bir türlü ulaştıramadığı savaşçı girişimler, ekonomik ve medikal gerekçelere bağlanmış kurnazca bir tatbikat haline getirilmiş, Doğum Kontrolu veya Nüfus Plânlaması ismi altında, yok edilmek istenen ülkelerin bilgisiz, cahil veya satılmış kadrolarına yutturulmuştur.

Yabandan gelen her teklifi bir keramet telâkki edip, kendi evlâtlarının uyarmalarına kulaklarını tıkamaya alışık olan geri ülkeler idarecileri, kanun yapıcıları, kadınlarını helezonlayıp gününü gün etmeyi oy toplama olanağı bakımından da elverişli görünce, bu tekliflere dört elle sarıldılar. Üniversitelerinde Nüfus Araştırma Enstitüleri kurarak, yabancılardan aldıkları para ile, kendi evlâtlarını, kendi kadınlarını kısırlaştırmak, ve buna direnenleri de çeşitli yollardan kandırmakla görevlendirildiler.

Bugün Doğum Kontrolu, belirli bir süre içinde kökü kazınarak kaynaklarına el konmak istenen ülkelerin çoğunda kanunlaştırılmış ve bakanlıklar ile diğer icra kuruluşlarının, gıda kontrolundan daha çok benimsedikleri kanuni bir uygulama haline gelmiştir.

Bu sayede, saldırgan ve sömürgeci ülkeler, Vietnam'da kendi çocuklarının da hayatını tehl.keye sokarak ve binlerce dolar harcamak suretiyle öldürdükleri masum insanları, Doğum Kontroluna evet demiş ülkelerde sessiz sedasız, ana rahmine düşmeden ve çok daha ucuza öldürmekte ve bunu o ülkenin has çocuklarına kendi elleri ile yaptırmaktadırlar.

SKANDAL

İnsanlığın yüzkarası olarak tarihlere geçecek olan bu vahşice uygulama, geri ülkelerde lüks otellerde tertiplenen seminerler ve bu seminerleri izleyen kokteyl partiler, siyasiler için yabancıların finanse ettiği turistik geziler, parasız dağıtılan hap ve helezonlar, uygulamada görev alanlara cömertçe dağıtılan yüksek ücretler, köylere kadar dağıtılan propaganda broşürleri, uygulamaya karşı duranları komünistlikle suçlama, ekmeğinden ve işinden etme, medreselerden fetva alma, üniversitelerde enstitüler kurarak ise bilimsel bir nitelik kazandırma gibi, kötü fakat etkili tertiplerle pekleştirilmiş bulunuyordu. Avuç dolusu para harcanarak yürütülen bu hizmetler, hemen her zaman, dünyanın her yerinde mevcut olan zayıf karakterli insanları bu uygulamanın savunucusu haline getirmek ve kendi insanlarını kendi eliyle yok et-

meye araç olarak kullanmak için yeterli olmuştur. Başka ülkeleri bu çizgiye kadar getirip uygulamayı kanunlaştırdıktan ve hattâ meşrulaştırdıktan sonra, Papa Altıncı Pol, başta katolikler olmak üzere, hristiyan camiasını bir emirle bu uygulamanın dışına çekmiş bulunuyor. Bundan sonraki devrede, çoğunluğu müslüman olan Türkiye'de Doğum Kontrolu, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdleri Enstitüsünde yumaklanmış yüksek ücretli malûm kişiler tarafından ve Amerikan Doları ile hergün biraz daha hızlanarak uygulanacak, Türk toplumunun bu yoldan kökü kazınırken, hristiyanlar yavşak yavşak artacaklardır.

Bizim köylümüz yeterli şekilde bilinçlenip, bize doğum kontrolunu empoze eden Birleşik Amerika'da, öldürülen ikinci Kennedy'nin geride on çocuk bıraktığını bilebilseydi, köyüne gelip anası ile bacısına helezon takmak için dil dökenlere bazı sorular sorabilecekti. Dinine bağlı Anadolu halkı, Papa Altıncı Pol'ün bu emrinden haberdar olsaydı, her taktığı helezon için bazı derneklerden ek ücret alanlara "Neden yalnız bana?" diyebilecekti. Gecekondularda, mutsuzluğunu yaşayan işçi, bütün bunları bilse, gelenlere elbet teslim olmıyacak ve karısını teslim etmiyecekti.

Geri ülke insanının gücünü ve kaynaklarını insafsızca sömürerek, onu varlıkla yokluk, açlıkla tokluk sınırına kadar sürükledikten sonra, çare olarak çocuk yapmamayı gösteren, önüne doğum kontrol hapı ile helezonu sürerek onu kısırlaştırmaya çalışan ve daha sonra da Papa'sını etkileyerek ve uygulamayı günâh ilân ederek kendine yakın olanları uygulama dışı bırakan hristiyan âlemi, dünyanın en korkunç Haçlı Seferini başlatmış bulunuyor. Ancak, bu defaki Haçlı Seferinde varılmak istenen amaç, "Mukaddes Topraklar"ı değil, bütün hammadde kaynaklarını ele geçirmek ve yaşayanları da kısır köleler olarak turistik otellerde kullanmaktır. Biz, bu defa bütün çıplaklığı ile ortaya çıkan gerçeği, bundan dolayı, bir skandal olarak niteliyoruz.

ESKİ UYGULAMALAR

Sömürgeciler, eski çağlardan beri çeşitli saldırı, İstilâ ve yoketme usulleri denemişlerdir. Meselâ, savaşçı köy çocuklarını "Hey gaziler yol göründü" şarkıları ile Kafkas dağlarında, Afrika çöllerinde, Rumeli ovalarında yıpratıp yoketmek ve kökünü kazımak için tertiplenen oyunlar, tarih bilenler tarafından iyi bilinir. Bu yoldan tam bir başarıya ulaşamamış olanlar, daha sonra, başta frengi olmak üzere, zührevi hastalıkları yurdumuza sokmuşlar ve 1854'de halkımıza bulaşan frengiden Türkiye'yi temizlemek için 1954'e kadar 100 yıl çalışmak gerekmiştir. Onların dış, bizim iç çabalarımızla kökü kazınamayan Türk çocukları, daha yaşlı Türk çocuklarının eliyle ve doğum kontrol hapları ile yokedilmeye çalışılırken, Papa'nın bu uygulamayı hristiyanlara yasak etmesi anlamlıdır.

Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'nun 1 Ağustos 1968 günlü Yeni İstanbul'daki "Zürriyet Düşmanları" başlıklı yazısı incelenecek olursa, yukardaki açıklamaların bu eski yazar tarafından da benimsendiği ve akılcı bir anlayışla savunulduğu görülecektir. Aslında Anadolu halkının, ahlâk kurallarına bağlı namuslu insanımızın konuşmayı bile arzulamıyacağı bu gayriahlâki uygulamanın, Türkiye'de de tıpkı Hindistan ve Pakistan'da olduğu gibi fiyasko ile son bulacağını biliyoruz. Bu fiyasko, Papa'nın açıklaması ile bir skandal haline gelmiş bulunuyor. Bundan dolayı bütün Türk aydınlarının, bu skandalı halka nedenleri ile anlatmaları, İstanbul sokaklarında Amerikan askeri boyamanın ötesinde ve çok daha önemli bir görev haline gelmiştir. Hem, halka anlatılacak olanlar, anlattıklarımızdan ibaret de değildir.

- **Emperyalistlerin neden dolayı insan başına yılda 90 kilo et ve 67 kilo tahıl yiyerek, bizi 268 kilo tahıl ve 13 kilo etle beslenmeye mahkûm ettiklerini, bununla da yetinmeyerek, ülkeyi bir pancar ve Sonora buğdayı deposu haline soktuklarını,**
- **Ekmeğe şeker katarak Türk halkına bol bol boş kalori kaynağı yedirip hasta etmenin ve daha sonra da astronomik fiyatla ilâç satmak için tümümüzü hasta etmenin kimin fikri olduğunu,**
- **Zeytinyağımıza makine yağı, üzümlerimize gübre karıştıran elleri kimlerin yönettiğini,**
- **Adana'da ilâçlanan pamukların kimlerin eliyle kurutulduğunu,**
- **Hayvancılık ve balıkçılığın kimler tarafından baltalandığını,**
- **Çocuk felci ile kalp sektelerinin ülkemizde vaktiyle hiç görülmezken, bugünlerde neden arttığını,**
- **Eğitimin neden yozlaştırıldığını, öğretmenlerin neden süründüğünü,**
- **Altıncı Filo'nun ikide bir İstanbul'a, İzmir'e neden geldiğini, kardeşin kardeşe neden kıydığını,**

temel nedenleri ile bulmak, anlamak ve halkımıza anlatmak durumundayız. Bu konulara eğilmeksizin birbirimizi suçlamaya ve kördövüşünü sürdürmeye devam edecek olursak, Papa'nın son bildirisi ile katıldığı Haçlı Seferi Türkiye'de amacına ulaşacaktır. Papa kendi insanlarını din açısından korumaya çalışırken, emperyalistler, egemen sınıflar, kendi sınıflarından olanları bu korkunç uygulamanın dışında tutarak, işçileri, köylüleri ve mutsuz çoğunluğu Doğum Kontrolunun içine iteklemeye çalışmaktadırlar. Doğum kontrol ekipleri ile propaganda takımlarının gecekondulara ve köylere akın edip, Ankara'nın Yenişehir'ini ve İstanbul'un Şişli'sini uygulama dışı bırakmasının temel nedeni de budur. Artık, hem hristiyan, hem sömürücü, hem emperyalist, hem çıkarcı ve hem de dost görünüp tekerimize çomak sokanın kim olduğunu iyi biliyoruz. Biz ise hem müslüman, hem sömürmeye elverişli kaynakları çok, kendi toprağını korumadan başka amacı olmayan, "yurtta barış, acunda barış" ilkesini benimsemiş masum ve geri kalmış bir toplumuz. Nitelikler böylesine zıtlaşınca, karşımızdakinin bize dost olması beklenemez. Ama biz bunu yapmayıp, yakınımızda olması dolayısiyle kan kardeşimizi, dini, dili, çıkarları, dünyagörüşü bizimkine benzeyen yurttaşlarımızı karşımıza alarak olumsuz bir çatışmayı sürdürmeye devam edecek olursak, bir zamanlar Türkiye'yi kurtaranlar, bu defa tekrar kurtarmaya güçlerinin yetmediğini ve emperyalistler ile Papa'nın müştereken sürdürdükleri savaşa pek akıl erdiremediklerini göreceklerdir.

Halktan yana ve sömüreni kınayıp sömürüleni koruyan bir dinin, bir ahlâk anlayışı ile örf ve âdetlerin mensupları olarak, emperyalistlerle bize nazaran ilkeleri çok geride kalmış din mensuplarına yenilir, onlar kendilerini kurtarırken biz bacılarımızla analarımıza Amerikan parasiyle satın alınmış hapları içirmeye ve helezonları takmaya devam edersek, yirmi yıl sonra Türkiye'nin defteri dürülmüş olacaktır.

Yüzyılların, milyonların, silâhların, top ve tüfeklerin yıkamadığı koca Türkiye, hapla ve helezonla yıkılırsa, bize yazıklar olsun!..

II

Deney gösteriyor ki, plânlama konusunda çeşitli ekonomik örgütlerin (işletmeler ve birliklerin) girişkenliğini geliştirmeği sağlama bağlamak için, her şeyden önce, onların kendi öz faaliyet ve gelişmelerini rasyonel bir biçimde plânlamalarını sağlıyacak şartları temin etmek gerekmektedir.

Henüz herkes bu şartların yaratılması gerektiğine tamamen inanmış değildir. Ne var ki, bu sorun prensip bakımından önem taşıyor. Çünkü, eğer çeşitli ekonomik birimler, kendi öz plânlarını rasyonel bir biçimde hazırlayabilme olanaklarına sahip olmazlarsa, onların genel plânlama çalışmalarına yararlı ve verimli bir şekilde katılmaları beklenemez.

Bu sorun, işletme ve öbür ekonomik örgütlerin faaliyetini değerlendirmeğe yarıyan kriterlerin seçilmesi sorunuyla birleşiyor. Bugün çok sayıda ülkenin deneyi, şunun artık teorik bir yargı değil, pratik bir gerçek olduğunu gösteriyor: Eğer ekonomik birimlerin faaliyetini değerlendirmek için, sadece plân tarafından bunlara verilen göreve göre aldıkları sonuca bakılır ve ekonomik teşviklerin faaliyeti buna bağlanırsa, bu birimlerin plânlama sürecine gerektiği gibi katılmalarını hiç de beklememek gerekir. Herhalde Polonya deneyi bu konuda inandırıcı bir örnektir. Böyle bir kriterin kabul edilmesi, herkesçe bilinen olayların ortaya çıkması sonucunu veriyor; kaynakların gizlenmesi, yanlış bilgi verilmesi (hattâ sahtekârlık), öznel faktörlerin işe karıştırılması, volontarisme, v.s.

Öyleyse, şu temel seçmeyi (tercihi) yapmak gerekiyor: ya plânın gerçekleştirilme derecesi üzerine dayanan değerlendirme kriterlerini (gerekli ekonomik teşviklerle birlikte) kabul edeceğiz; ya da bizzat plânlama için toplumsal girişkenliğe geniş ölçüde başvuracağız. Yapılmış olan deneyler, bu ikisinin birlikte olamıyacağını gösteriyor. Bu çözüm şekillerinden ya birini, ya da öbürünü seçmek zorundayız.

Plânın gerçekleştirilme derecesini değerlendirme kriteri olarak almak, elbette imkânsız bir şey değildir; hattâ bu, bazı şartlarda, olumlu sonuçlar da verebilir. Ama o zaman, üst örgütün, her üretim birimi için kesin bir plân hazırlaması zorunlu bir şart haline gelir. Bu durumda, kendisi için üst örgüt tarafından plân hazırlanan işletmenin, bu çalışmaya "tarafsız", nesnel bir iş - birliğiyle katılması beklenemez. Sistemin karışıklığı, bu kriterin, ekonomik aygıtın çeşitli "kademelerine" aynı şekilde uygulandığı ölçüde artar. Bundan ötürü, gerçekte sadece merkez için tam bir nesnellik sözkonusu edilebilir; oysa ki, aracı birim ve işletmelerde, işe "taktik" ve ticarî karakterde kanıt ve değerlendirmeler karışır. Böyle bir sistem, plânlama sürecini ciddi şekilde karıştırıp güçleştirir; üretim olanakları üzerinde içten bir tartışmayı, tarafsız değerlendirmeleri ve doğru bilgi alınmasını imkânsız kılar; yâni çeşitli ekonomik örgütlerin plânlama çalışmasına tam ve doğru bir biçimde katılmasını sağlamak bakımından uygun değildir.

Bugün işletmelerin ve öbür ekonomik örgütlerin faaliyetini değerlendirmek için yürürlükte bulunan kriterler sistemini köklü bir biçimde reorganize etmek, derin değişiklikler yapılmaksızın başarılı bir şekilde yürütülmesi mümkün olmıyan çok karışık bir iştir. Çünkü, şimdiye kadar kullanılan kriterlerden vazgeçmek her ne kadar kolaysa da, onların yerine yeni bir çözüm şekli koymak çok güçtür. Bu iş, fiyatlar mekanizması, piyasa mekanizmasından yararlanma, dış ticaret sistemi, v.s. gibi, ekonominin işlemesiyle ilgili bir sürü temel soruna bağlıdır.

Polonya'da yürürlüğe konulan reformlar, görülür bir biçimde, ekonomik birimlerin faaliyetini değerlendirmek için plânın uygulanmasına dayanan kriterlerin terkedilmesi eğilimini taşımaktadır. Ama gene de, bazı hallerde, -plân verilerinin gerçekleştirilmesine bağlı ekonomik teşvikler gibi-, bu kriterler kullanılmaktadır. Durum, özellikle, fabrika ve primler fonlarının ayrılma normlarında, böyledir. Sistemdeki en belirgin yenilik, birçok yıllar için, birliklerin kârının dağılımını belirliyen kuralların hazırlanmasıdır. Kârın bir parçası devlete gider; öbür parça, çeşitli biçimlerde, özellikle yatırım erekleriyle kullanılmak için, birliğin tasarrufunda kalır. Bu karmaşık (mixte) sistemin ne sonuçlar vereceğini pratik gösterecek.

polonya plâ… reorga…

jozef pajestka

Polonya Plânlama Enstitüsü Müdürü

III

Başka ülkelerde olduğu kadar Polonya'da da, ekonomik yönetimin reorganizasyonundaki esas ağırlık, şimdiye değin bir "uyulması zorunlu direktifler bütünü" olarak anlaşılan plânlamanın karakteri ve ekonomik araçların kullanılışı üzerine yöneliyor. Bu alanda yapılacak değişiklikler, bütün ekonomik aygıt üzerinde doğrudan doğruya ve çok güçlü etkileri olacaktır. Ama bu konuda da katı ön - yargılara rastlanıyor.

Birbirine taban tabana karşıt iki kanı var. Bunlardan biri, bir direktifler bütünü olarak kabul edilen ayrıntılı bir genel plândan yanadır. Bu kanıya göre, ekonominin yönetiminde idarî yöntemler eğer tek araç değilseler, hiç olmazsa en esaslı araçları teşkil eder. Bu kanı, "ideolojik" bakımdan, sosyalizmde plânın uyulması zorunlu bir yasa olduğu, normatif bir karakter taşıdığı tezine dayanır.

Geçirilmiş olan deney, sosyalist ekonomi içinde, bu tezden başka bir çözüm şeklinin mümkün olmadığını gösterir nitelikte değildir. Şüphesiz, ekonomiye yeni bir yapı vermenin ve ekonomik geriliğe karşı zafer kazanmanın zorunlu olduğu belirli bir dönemde, idarî yöntemlerin kullanılması, belli bir ölçüde doğru ve haklıydı. Ama bazı tarihsel şartlar içinde geçerli olan bu zorunluluktan değişmez bir kanun çıkarmak yanlış olur. Böylesine bir anlayış, zorunlu nitelikte bazı değişikliklerin sosyalist ekonomiye sokulmasını uzun süre geciktirmiştir.

Artık, en küçük ayrıntılara kadar uzanan bir direktifler bütünü şeklinde anlaşılan plânın, yığınların geniş bir girişkenliğiyle bağdaştırılabilmesinin çok güç olduğu anlaşılmış bulunuyor. Böyle bir anlayış içinde plânlama bir bürokrasi işi oluyor; ekonomi bütün bükülgenliğini (suplesini) kaybediyor; bir yanda ekonomik etkililiği arttırma olanakları kullanılmadan kaldığı halde, öbür yanda birçok israflar yapılıyor.

Bu konuda tesbit edilen gerçekler, Polonya'da, birkaç yıldanberi, araştırmaları, ayrıntılı direktifler karakteri taşımıyan bir plânlama sistemine doğru yöneltmiştir.

Ama her ne kadar bu türlü bir plânlama sisteminin sakıncaları geniş ölçüde tesbit edilmiş ve bu türlü yöntemler gitgide terkedilmeğe başlanmışsa da, gene de plânlamanın bu emredici karakteri olmadan kabul edilemiyeceği kanısına rastlanmaktadır. Plânlamanın, hiçbir ideolojik so-

...lamasında
...izasyon

Çeviren:
kenan somer

run çıkarmadan, toplumun girişkenlik ve elbirliği olmadan da pekâla yürüyebileceği kanısında olan bazı arkadaşlar, plânın normatif karakterindeki her kısıntıyı, plânlı sosyalist ekonomi ilkelerinin bir terkedilişi olarak yorumluyorlar.

Bu kanıya karşıt olan eğilim de, üretimin gelişmesini düzenlemek için -eğer tek değilse- en esaslı araç olarak, piyasa mekanizmasını görüyor. Bu anlayışın etkisi hiç de küçümsenmemelidir. Açıkça ifade edilmesine pek nadiren rastlanmaktaysa da, bu anlayış birçok kafaya iyice yerleşmiş bulunuyor.

Gerçekte, bugün olduğu gibi dün de, ekonomide uygulanacak reformlarda, plânın hangi alanlarda kesin direktifler şeklini korumasını ve bu direktiflerin karakterinin ne olmasını kararlaştırmak için, her şeyden önce, pratiğe dayanılmıştır.

Aslında, ekonomik etkililiği arttırmağa, gelir dağılımı konusunda kabul edilen siyaseti uygulamağa ve toplumun bellibaşlı ihtiyaçlarını karşılamağa yaradığı deneylerle doğrulanan bütün yöntemler kabule şâyandır. Kullanılacak yöntem ve eylem araçlarının değerlendirilmesini sağlıyan tek kriter budur.

Sosyalist ilişkilere en uygun yöntem olarak, plân tarafından direktifler verilmesinin, kesinlikle ne lehinde, ne de aleyhinde bulunulabilir. Sorun, direktiflerin şeklinden çok, bunların sebep olacağı ekonomik ve toplumsal sonuçlara bağlıdır. Toplumsal girişkenliğin gelişmesini önlediği, israf v.s. ye sebep olduğu ölçüde, direktifler yöntemi, sosyalizm ilkesine aykırı düşer; çünkü bu durum, sosyalist toplumun temel hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmaz.

Polonya'da bugün gerçekleştirilmekte bulunan reorganizasyondan ortaya çıkan şudur:

1) Plânda direktiflerin kullanılmasını azaltmağa ve bunların yerine, üretim üzerinde daha tam ve daha güçlü bir etkide bulunmağı sağlıyacak başka araçları koymağa yönelen bir eğilim (ki bu eğilim, yapılmış olan deneylerin ışığında, kendini daha geçmiş yıllarda göstermiş bulunuyordu).

2) Ekonomi siyasetinde kullanılan bütün araçları birçok deneyden geçirerek, pratik bir denetim altında bulundurmak ilkesi.

Reorganizasyon programı, doğru bir plânlama eylemini sağlama bağlamayı gözeten çeşitli tedbirler düşünmüş bulunuyor. Direktiflerin faaliyet alanının daraltılması gereğine hiçbir "dogmatik" ön-yargı karşı çıkmıyor; ama bu alanın daraltılması yönünde ileri sürülecek bütün önerilerin de pratik üzerine dayanması gerekir. Yerlerine konulması gereken araçlar hazırlanıp denenmedikçe, direktiflerin faaliyet alanında hiçbir kısıntı yapılmaması zorunluluğu üzerinde ısrarla durulmaktadır.

Polonya'da, ekonomik yönetimin reorganizasyonu üzerindeki tartışmalarda, muhtemelen öbür sosyalist ülkelerde de yapılmış olduğu gibi, plânda direktiflerin ekonomi siyasetini uygulama aracı olarak kullanılması sorununun önemi, biraz abartılmış (mübalâğa edilmiş) gibi görünüyor. Bu durum, direktiflerin son yıllardaki kullanılış şekliyle izah edilebilir. Bu konuda bazı gözlemlerden söz etmek gerekiyor.

Ekonomik teşviklerin kullanılmasına özellikle önem verilmesinden itibaren, plân direktiflerinin faaliyeti yeni bir ışık altında görünmeye başladı. Ekonomik teşviklerin kullanılmasını arttırmak, aslında, bazı derin dönüşümleri zorunlu hale getiren bütün bir mekanizmalar ve araçlar sisteminin ekonominin işlemesine sokulmasını gerektiriyordu. Bu dönüşümler yapılmadığı takdirde, direktifler aracıyla işleyen bir plânlama sistemine bağlı bulunan teşviklerin arttırılması, ekonomik faaliyetin kriteri olarak plânın gerçekleştirilme derecesinin kullanılmasını daha da zorunlu bir duruma getirir. İşte, plânlama süreci içindeki kasıtlı bilgilerin ve çeşitli ekonomik birimler arasında düzenlenen yalan yanlış raporların nedeni bu durumdur. Bundan, daha önce de söz etmiştik.

Ama plânlama çalışması da, günlük çalışma gibi, önünde sonunda insanlara dayanıyor. Kendi aralarında çeşitli ilişkiler kurmuş olan insanlar, birbirleri üzerinde çeşitli araçlarla etkide bulunurlar. Bütün bu araçların ekonomik teşviklerin faaliyetine bağlanmasını istemek saçma olur. Örneğin, büyük bir ekonomik örgüt olarak alınmış bir birlik çerçevesinde, üretimin ihtisaslaştırılması konusundaki bir kararın, sadece özel ekonomik teşviklerle alınıp uygulanmaya konması beklenemez. Birliklerle merkez örgütleri arasındaki ilişkilerde de durum aynıdır. Burada, plân tarafından kesin görevlerin (hedeflerin) tesbiti dahil, çeşitli araçların kullanılması normaldir. Bu türlü durumlarda direktiflerin kullanılması eleştirilemez. Bu direktifler, üretim araçlarının toplumsal mülkiyette bulunması dolayısıyla kullanabildiğimiz yönetim araçlarıdır ve üretim araçları üzerindeki toplumsal mülkiyetten vazgeçemeyiz. Direktifler, böyle durumlarda, çoğunlukla son derecede doğru ve güçlü bir biçimde etkili oluyorlar.

Ama direktifler mekanik bir biçimde genelleştirilip, teşvikler de bu direktiflerin gerçekleştirilmesine bağlandığı zaman, direktifler yöntemi çok olumsuz sonuçlar veriyor. Bana kalırsa, ekonomide idarî ve benzeri yöntemlerin kullanılmasıyla, ekonomik birimlerin faaliyetinde plânın uygulanması üzerine kurulu değerlendirme kriterlerinin genelleştirilmiş kullanılışı arasında çok açık bir ayrım yapmak uygun olacaktır.

Bugün Polonya'da gerçekleştirilmeğe çalışılan ekonomik işleyişin reorganizasyonu, plânın direktifler aracıyla yürütüldüğü alanın daraltılması ve plân uygulaması üzerine kurulu değerlendirme kriterlerinin terkedilmesiyle birlikte, yeni ekonomik araçların yürürlüğe konmasını da öngörüyor. Özellikle, işletmeler ve birlikler içinde, hozrasçot (ekonomik hesap) ilkesinin sistematik bir biçimde uygulanması için çaba gösteriliyor. Böylece, piyasa mekanizmasının işlemesine daha geniş ölçüde başvurulacak, bunun sonucu olarak fiyat teşekkülü politikası teessüs edecek, işletme ve birliklerin kendi öz yatırım hacimleri artacak... yâni, işletme ve birliklerin faaliyetinde rantabilite (kârlılık) önemli bir kriter haline gelecektir.

Bütün bu tedbirlerin gerçekleştirilmesi için rastlanan bellibaşlı pratik güçlük, merkez örgütünün ekonomik araçları kullanmaktan giderek vazgeçirilmesidir. Gerçekten, merkez örgütünün geleneksel yöntemlerle ilgisini keserek, yeni yöntemleri kabul etmesi gerekiyor. Bu gibi şartlar içinde, özellikle derece derece gerçekleştirilecek değişiklikler sözkonusu olunca, tutucu (muhafazakâr) unsurların direnciyle daima karşılaşılır. Bu direnişe karşı amansız bir savaş zorunludur.

bir seçim gezisinden anılar ve izlenimler

hürrem arman

Bağımsız üç TİP senatör adayı -Hürrem Arman, Osman K. Akol, Recep Bulut- nın bu senato seçiminde Marmara yöresiyle Trakya'da yaptığı seçim gezisine ait anı ve izlenimleri, Hürrem Arman'ın kaleminden, bu sayıda vermeğe başladık. Birkaç sayı sürecek olan bu yazıda, halkımızdaki bilinçlenmeyi somut örneklerle bulacaksınız.

Beşikdüzü Köy Enstitüsü'nden Hasanoğlan Köy Enstitüsü'ne geldiğim günlerde, Ankara'daki bir okulda matematik öğretmenliği yapmakta olan bir okul arkadaşımla Ulus'ta karşılaşmıştık.

Enstitünün inşaat kerestesini sağlamak için Karaşar ormanlarında, orman mühendisi Hasan'la yaptığımız yorucu bir geziden yeni dönmüştük. Arkadaşım, kıyafetimi pek yadırgamıştı. Sırtta iş elbisesi, ayakta postallar, uzamış sakallar onu pek şaşırtmıştı. Okul sıralarındaki beraberlikten dokuz yıl sonra yeni karşılaşıyorduk.

Ayak üzerinde kısaca Enstitüleri, neler yaptığımızı, kereste işinin iyi sonuçlanmasının da verdiği heyecanla anlattım. Başka bir dünyanın adamı gibi dalgın dalgın dinledi ve sonunda, bugüne kadar kaç para biriktirebildiğimi sordu.

Aldığı cevap onu daha da şaşırtmıştı.

— Peki be kardeşim, nedir derdin, dedi. Bu kadar yorgunluk, yıpranma, dağların tepesinde yaşamak ne kazandıracak sana, neyin peşindesin?

Lâfı keserek kendisinden ayrıldım. Ayrı dünyaların adamı olmuştuk.

Bu arkadaş, sonradan, yeni kurulan Çalışma Bakanlığına geçti. İlerledi. Genel Müdür Yardımcısı oldu. Birkaç yıl önce de, görevini kötüye kullandığından, işinden alındığını duydum.

Bu biçim kişiler ve sorularla çok karşılaştım hayatta. Belli etmeseler bile, içlerinden "Enayi" dediklerini yüzdeyüz kestirdiğim, karşılaşmamak için kaldırım değiştiren veya vitrin seyrine başlayan binlercesini tanıyorum. Bunlar içinde, gününe göre, yaklaşanlar ve başka bir rüzgârın esmesiyle öcü görmüş gibi kaçanları da vardır.

İşte, bu son geziye çıkmadan da böyle oldu. Türkiye İşçi Partisi Senatör adaylığımı içtenlikle kutlayanlar yanında, bunun yeni bir enayilik olduğunu düşünenler de vardı. Ve bunlar, duygularını söyliyenlerden çoklukta idiler.

— Edirne'ye gidecek misin?
— Gideceğim.
— Seçilmek ümidi var mı?
— Yok.
— Çok para lâzım. Bunu nerden bulacaksın?
— Evin bu aylık bütçesi epeyce bozulacak.
— Yetmez ki birader..
— Ne yapalım? Bittiği yerde döneceğiz.
— Haydi hayırlısı..

Bu çeşit sorular ve daha da değişikleri çok soruldu. Hayret edenler, kuşku ile bakanlar, acıyanlar oldu. Biz bunlara ne hayret ettik, ne de kimseden kuşkulandık. Ama bu gibilere, onların birtürlü anlıyamadıkları ve anlıyamıyacakları nedenlerle, gerçekten ve içten biz acıdık.

Bütün bunların yanında sayısı çok kalabalık olan dostların daha da yakınlık gösterdiklerine tanık olduk. Hele, İstanbul'dan ve Ankara'dan birçok Üniversiteli genç ülkücünün, "Hocam, bizi de Edirne'ye götürün, beraber dolaşalım" deyişleri, hepsinin üstünde mutluluklar veriyordu.

BUNA DA ŞÜKÜR

Çağrılıp görevi yüklenince, Recep Güler ve Osman K. Akol ile bir program düzenledik. Osman K. Akol Bilecik, Recep Gürel Balıkesir, ben Edirne Senatör aday adayı idik. Yerinden isteklisi bulunmayan herhangi bir ilden gösterilmemizi istemiştik ve öyle olmuştu. İkimiz öğretmendik, Osman Akol ise emekli öğretmendi. Bu üç ilde de ön seçimler yapılacaktı. Osman Akol buna katılabilecek, fakat biz gidemiyecektik. Propagandanın başlama tarihinden sonra bile izin konusu askıda idi. Anayasa, çalıştıkları iller dışında, işten ayrılmadan memurlara adaylık hakkı tanıyordu; fakat izin konusunda bir açıklık yoktu. Ön seçimlerden sonra adaylığımız kesinleşince, Osman Akol bu üç ili de dolaşarak, yöneticilerle bir program düzenleme yorgunluğunu fedakârca üzerine almıştı. Ve biz ancak 13 Mayıs 1968'den itibaren on günlük bir izin alabildik. Gidiş - geliş de bunun içindeydi. Memur olan diğer parti adaylarının ön seçimlerde daha birkaç ay önce izinli sayıldıklarını da biliyorduk: ama bizi bağımsız aday olarak listesinde gösteren parti, Türkiye İşçi Partisi idi. On günlük izne de şükretmek gerekiyordu.

Proğramımıza göre iki gün Bilecikte, iki gün Balıkesir'de, iki gün de Edirne'de kalarak beraber dolaşacak, Recep'le Osman kendi illerine dönecekler, ben de yerimde kalacaktım.

DAVULLARLA, ZURNALARLA..

12 Mayıs 1968 Pazar günü motorlu trenle yola çıktık. Bilecik il merkezinde Türkiye İşçi Partisi mahallî seçimlere giremiyor. İl başkanı öldüğü için örgüt derlenememiş, bu yüzden Bozüyük'te ineceğiz.

Motorlu tren, otobüslere benzemiş. Yanyana koltuklar konmuş, masalar kalkmış, ferahlık kalmamış. Fakat en güvenli taşıt. 7,5 liraya komanya veriyorlar. Tepsilerle kucağınızda yiyorsunuz. Bol ve bütün çeşitleriyle gerçekten güzel bir yemek ve çok ucuz.

— En kötü uygulanan devletciliğin bile gözünü seveyim! Bu kadar bol ve ucuz bir yemeği Mehmed Kemal'in Kalem'inde bile yiyemezsiniz, diyor Osman.

Üçümüz de bütün hayatımız süresince, çokcası üçüncü mevkilerde veya ucuz otobüslerle yolculuk yapmış kişileriz. Bu gezide de hep böyle olacak. Yola lüks içinde başlamış sayılırız.

— Oğlum, bazı insanlar birinci mevkide, bazısı ikincide, üçüncüde, bazısı da lüks mevkilerde dünyaya gelirler ve öyle giderler, diyor birimiz.

Bir diğerimiz,

— Hayvan vagonları da var, diye ekliyor. Bereket, motorlu tren tek mevkili... Bir iyiliği ve ferahlık veren yanı da bu!..

— Şimdi Bozüyük'te senatör adaylarını nasıl karşılıyacaklar acaba, diye düşünüyorum, diyor Recep.

— Bir kalabalık, bir kalabalık. Davullu zurnalı, çiçekli buketli...

— Belki mehter takımı da vardır..

— Akşama şehir kulübünde mükellef bir ziyafet sofrası..

Bugüne kadar parti adaylarının karşılanışında gördüğümüz, duyduğumuz olayları ve ağırlanışları hatırlayarak gevezelik ediyor, vakit dolduruyoruz.

— Bir saldırı olursa, siz gözlükleri korumaya bakın. Sonra dört metre ötesini karanlık görürsünüz, öğüdünü veriyor Osman.

İlk olarak 1926 Cumhuriyet Bayramında, izci olarak, üçüncü mevki penceresinden, Ankara'ya kavuşmak, Ata-

türk'ü görmek heyecanı ile, 16 yaşın pespembe gözlükleri arkasından gördüğüm bu yerleri kimbilir kaç yüz kere gelip geçmişimdir! Kel tepeler, cılız ekinler, bataklıklarda geviş getiren mandalar, iki büklüm çapa yapan kadınlar ve alabildiğine boşluk... 42 yıldan beri bunlarda bir değişiklik olmadı. Bugün de pek yok. Bazı köylerde kiremitli binalar çoğalıyor. Bunların 1943'lerde kurulan okullarla başladığını bilirim. "Gazeteee!" diye bağıran çocuklar 1926'larda yoktu. Bugün kağnılar asfaltta yürüyor. Silolar var. Bu hattâ görülen değişiklikler bu kadar galiba. Eskişehir'e yaklaşırken bilmem hangi ağanın veya beyin tarlaları kilometrelerce sürüyor gene...

Bozüyük'te ne davul, ne zurna, ne kalabalık, ne mehter takımı... Yalnız bir kişi karşıladı bizi: Türkiye İşçi Partisi Başkanı Terzi Mustafa Bak. Osman geleceğimiz günü bildirmiş kendisine. Fraklı smokinli değildi. Hattâ tıraşı uzamıştı. Kravatı bile yoktu. Ama çok iyi idi Mustafa. Sarılıp öpüştü bizimle.

BİR HALK LİDERİ

Türkiye İşçi Partisi İlçe Merkezi, Mustafa Bak'ın işliği. Ara sokakta, ahşap eski bir binanın üst katı. Daracık ve çok dik, köhne bir tahta merdivenle çıkılıyor. Şişman ve göbekliler çıkamazlar bu merdivenlerden.

Başkan Mustafa Bak, işinin de ustası. Ankara'dan, hattâ İstanbul'dan müşterileri var. İlçe Merkezinde bizi karşılayan akrabası Mehmet Ali Bak da terzi. Zeki, bilinçli bir partili. Bütün dünya ve yurt olaylarını izlediği görüşmelerinden belli.

Valizlerimizi İlçe Merkezinde bırakarak parka gittik. Bozüyük'ü trenle geçerken dıştan çok görmüştüm. Düşündüğümden daha şirin buldum. Kim olduğumuz hemen öğrenilmişti. Parkta oturanlar bize bakarak konuşuyorlardı. Yakın bir masada oturanlardan birini tanıyordum. Öğretmendi. Arkadaşlarına bizi tanıttığı belli idi. Yanımıza gelirlerse, kendileriyle ahbaplık etme kararını vermiştik. Küçük yerlerde bir selâmlaşma yüzünden bile öğretmenlerin sürgün edildiğini biliyorduk. İşçi Partisi adayları ile ahbaplık ederlerse başlarına ne belâlar geleceği bilinemezdi. Bizim yüzümüzden tedirgin edilmelerini istemiyorduk. Buna rağmen her yerde, hemen hepsi de tanıdık olan öğretmenlerin pek çoğunun, uyarmalarımıza aldırmıyarak, yanımızdan ayrılmadığını görecektik. Bu, Bozüyük parkında başladı, gezinin sonuna kadar öylece sürdü gitti.

Öğretmenlerin masasına gelen bir genç, orada oturmadan bizim masaya geldi. Kendisini tanıttı. Ve o gün hiç yanımızdan ayrılmadı. TÖS merkezlerine, öğretmen derneklerine, bir öğretmen olarak uğramayı çok istediğimiz halde, arkadaşlara zarar verme bakımından sakıncalı olacağını düşündüğümüzü söylediğimiz zaman, genç öğretmen:

— Biz hiç bir sakınca görmüyoruz. Sizler herşeyden önce öğretmensiniz ve bizim hocalarımızsınız. Şimdi kimse yoktur, biraz sonra sizi TÖS lokaline götüreceğim. Arkadaşlar da sevineceklerdir, dedi.

Halktan, masamıza gelenlerle dikkat çekecek bir grup olmuştuk. Gömlekçi Etem Dolapcı da partiliydi. Altı çocuğu vardı.

— Kusuruma bakmayın ağabey, çok dertliyim. Arada içiyorum. Bugün de pazar. Biraz fazlaca kaçırdım, diyor ve görüşmelere anlayışla katılıyordu.

Etem'in kulağına, dertlenince içmekten başka yapılacak çok şeyler olduğunu ve bunların ayık kafa ile yapılabileceğini söyledim. Bana hak verdi. Çok sevimli ve içtendi Etem.

Bir süre sonra, genç öğretmen, bizi TÖS Merkezine götürdü. Birkaç kişi vardı. Sonradan kalabalıklaştı. Halk Partisi İlçe Başkanı İbrahim Arda, Mehmet Ali, Saadettin Kural sonradan katıldılar. Hepsi uyanık insanlardı, hepsi küçük esnaftı. Hele Mehmet Ali'yi sonra daha iyi tanıdık ve en ileri fikirleri yalın bir deyişle ve içtenlikle nasıl savunduğunu gördük.

TÖS'de, eğitim düzeninin temellerini ilgilendiren görüşmeler oldu. Genç öğretmenler, doğruların anlayışı ve bilinci içindeydiler. Her yerde bunu görmek bizim için ayrı bir mutluluk oldu.

(Devam ediyor)

işçilerin üzeri aranabilir mi ?

ibrahim türk
(Avukat)

Yasaların koyduğu yasaklara, koşullara bakmadan, işyerlerini terkederken işçilerin üzeri hergün aranmaktadır. Bu aramanın gerçek nedeni, işçinin işyerinden bir malı her zaman çalabilme durumunda olması inancıdır. Dolaylı yollardan işçi sürekli olarak, hırsızlık yapabilmenin sanığı sayılmaktadır.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu: "Bir suç işlemek... şüphesi altında bulunan kimsenin... üzeri.. aranabilir" demektedir (Md. 94/1). Bu aramanın iki amacı vardır: sanığı yakalamak, ya da suçun belgelerini ortaya çıkarmak.

İşçiler işyerlerinden ayrılırken hergün üstleri arandığına göre, bir suç işlemek şüphesi altında sayılmaktadırlar. Ve bu sanığın üzerinden suçun belgelerini bulmaya gayret edilmektedir. Fabrikaların, atölyelerin kapılarında işveren tarafından görevlendirilen bir işçi, öteki arkadaşlarının üzerini doyasıya aramaktadır. Çıkış kapısının önüne gelen işçiler tek sıra olmakta, arayıcının önüne gelirken ceplerini ters çevirmekte, düğmelerini açmakta, kollarını da yukarı kaldırarak teslim olmuş pozisyonda gelip arayıcının önüne durmaktadırlar. Bu onur kırıcı hareket bazan üç beş el yoklaması ile bitmekte, bazan da soyunmaya kadar varmaktadır.

Eski ya da yeni İş Kanunlarına göre, hergün hırsızlık yapabilme durumunda olan ve işverenin güvenini kötüye kullanan işçilerin sözleşmeleri ihbarsız ve tazminatsız olarak bozulabilir. İşverenler, yasaya göre, bu haklarını, isterlerse kullanırlar. Ama bir işçiyi de sürekli olarak sanık durumunda tutamaz, üzerini arayamazlar.

Arama, saklanan sanığın, ya da kanıtların elde edilmesi amacıyla yapılır. Yasalarımızda aramanın hangi koşullar altında, ne zaman, nerelerde, kimlere, nasıl ve kimler tarafından yapılacağı kesinlikle belirtilmiştir.

Arama, kural olarak, güneşin doğmasından bir saat öncesi ile batmasından bir saat sonrası arasında, yani gündüz yapılır. Gece arama, suçüstü, gecikmede zarar, sanığın izini kaybetme durumu varsa, ya da genel güvenlik altına alınmış olanların oturdukları yerlerde yapılıyorsa, kumar yerlerinde, cezaevlerinde yapılacaksa yasaya uygun bir arama olur.

Demek oluyor ki, rastgele zamanda ve yerde hiç kimse arama yapamaz; hattâ, yargıcın kararı da olsa...

Arama, şüphe altında bulunan bir kimseyi yakalama, ya da suçun delillerini ortaya koyma amacıyla yapılmalıdır. Eğer arama bu amaçla yapılmıyorsa, arayan kimse bir suç işlemektedir. Üzeri aranan kimsenin bir suç işlediğini gösteren bazı ipuçları bulunmadıkça arama yapılamaz (Md. 95/2)

Serseri ve sabıkalı sayılanların üzerinin aranması için bir ipucuna, şikâyete gerek yok. Polis Vazife ve Selâhiyetleri Kanunu'na göre, her zaman bunların üzeri aranabilir (Md. 9/E).

Arama, Anayasamızın 15. Maddesine göre:
1 — Yasaların açıkça gösterdiği hallerde,
2 — Usûlüne uygun hâkim kararı ile,
3 — Kamu düzeni gerektirse bile, yetkili mercilerin emri ile yapılabilir.

Demek oluyor ki, arama yapılacağının mutlaka bir yasada yazılı bulunması gereklidir. Yasada bulunmayan hallerin dışında aramaya hiç kimsenin yetkisi yoktur. Sözgelimi, "işçiler işyerlerini terkederlerken üzerleri aranır" diye hiç bir yasa emri mevcut değildir.

Kişilerin özel hayatlarının gizliliği güvenlik altındadır. Hakkında adlî bir soruşturma olmadan, ya da bir suç işlediğine dair ipuçları ele geçirilmeden, hakkında şikâyet bulunmadan kimsenin üzeri aranamaz.

Anayasamızın 15. Maddesi: "Özel hayatın gizliliğine dokunulamaz. Adlî kovuşturmanın gerektirdiği istisnalar saklıdır.

a) Özel hayatın gizliliği:

Kanunun açıkça gösterdiği hallerde usûlüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça, kamu düzeninin gerektirdiği hallerde de kanunla yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça, KİMSENİN ÜSTÜ, ÖZEL KÂĞITLARI VE EŞYASI ARANAMAZ" demektedir.

Anayasamıza göre özel hayatın gizliliği hakkı temel haklarımız arasındadır. Temel hakların Anayasamızca belirtilen bazı nitelikleri vardır:

Temel haklar, vatandaşların kişiliğine bağlıdır. Bundan dolayı başkasına devredilemez, istense de vazgeçilemez. Devlet, kişinin bu haklarını korumak ve bu hakları kısıtlayan, sosyal devlet ve hukuk ilkeleriyle bağdaşmayan tüm engelleri ortadan kaldırmak zorundadır. Hiç bir nedenle bu temel hakların özüne de dokunulamaz. Ama devlet işyerlerinde işçilerin üzerleri aranıyorsa, devletin kendisi Anayasayla çelişmeye düşüyor demektir.

Bütün bunların dışında, bir kimsenin üzerinin aranması için bir hâkim kararının da bulunması gereklidir. Eğer aramanın geciktirilmesinden dolayı bir zarar doğacağı; yani suç şüphesi altında bulunan kimsenin kaçacağı, suçun izlerini ve belgelerini yok edeceği kanısı varsa, aramayı savcılar, ya da zabıta güçleri yaparlar (Md. 97).

Öyleyse, bizim yasalarımıza göre aramayı hâkimler, gecikmede zarar olacağı hallerde de savcılar ve zabıta güçleri, hâkim kararı olmadan, yapacaklardır.

İşyerlerinde bir arama kararı alınmadan, işverenin emri ile, başka bir işçiye işçilerin üzerlerinin arattırılması yasaya karşı bir eylemdir, yani suçtur.

Haksız olarak üzerleri aranan işçiler, yapılan işin yasalara uygun olmadığını ilgililere hatırlatabilir ve aramaya engel olabilirler. Aramaya karşı direndikleri için işlerinden atılan işçilerin bu eylemleri ihbarsız ve tazminatsız iş aktini bozmayı da gerektirmez.

Üzeri aranan işçiler mahkemeye başvurarak, arayan ve arattıranlar hakkında, küçük düşürücü bu eylemden dolayı, hem manevi tazminat dâvası, hem de ceza dâvası açabilirler. Hattâ bu dâvayı bir ihbar üzerine savcıların açmaları gerekir.

Yukarıdanberi yaptığımız incelemeyi özetlersek: Bir suç işlemek şüphesi altında olmayan, ya da işlediği suçun izlerini kaybetme durumunda bulunmayan işçilerin üzeri hiçbir zaman, işverenlerin sanmalarına dayanılarak aranamaz. Hele hâkim, savcı ve zabıta güçleri dışındaki kişiler arama işini asla yapamazlar.

öküzün doğumu

balaban

Ay dede dağın doruğundan usul usul çıkardı başını: Dağların dibinde duran köyün bir evi, kurtuldu karanlıktan. Sırayla: üç, beş, sekiz, karanlıktan sıyrılan her ev, kendi yerini alıyordu köyde. Köyün ortasında duran koca çınarın yapraklarını nakış nakış işliyordu ay. Bir baykuşun gözlerinden süzülen kırık ışıklar, serçeleri daldan dala atlattı.

Ay dede bir evin penceresinden içeriye bakmış bulundu: İçeride hayvanların ahırıyla insanların odası yanyanaydı. Ahırda bir inek vardı; yatıp kalkıyordu durmadan. Yatınca kayboluyor, kalkınca gözüküyordu hayvan... Oda bir hasır çatkıyla orta yerinden bölünmüştü; bir yanında Ana torunuyla, bir yanda oğlu karısıyla, yataklarında uyuyorlardı. Ananın yüzüne değen ay, onu ahırdan yana çevirdi. İneğin sırtını okşıyan ay, onu usulcacık yatırdı. Işıkla açılan Ananın gözleri, yan tarafında bir inek gördü. İnek kayboldu. Tekrar gördü. Ve tekrar kaybolurken, Ana uyandı:

— Kalkın! dedi kısık bir sesle. İneği ürkütmekten çekiniyordu:

— Gelin a Gelin, kalkıverin a kızım! Baksana ineğimize!.. İnşallah erkek olur?..

Gelin ile oğlu uyandıkları zaman, analarını ineğin başında ebelik yaparken gördüler ve hemen fırlayıp vardılar hayvanın yanına:

— Aman ana, kurban olduğum, sağ mı dana?

— Korkmayın korkmayın, yardım edelim ineğe.

— Oh çok şükür! Erkek olsa bari?

— Çok şükür, dedi Gelin de, utangaç bir sesle.

İnek dikkatle sıkınıp derin derin inliyordu... Genç adam, yerde yatan hayvanın boynuna sarılıp gözlerinden öpüyordu... Gelin nasıl yardım edeceğini şaşırmış, bir yatakta yatan çocuğuna gidiyor, bir ineğin yanına geliyordu.

Ay dede iyice baktı pencereden içeriye: İneğin kuyruğunun altı yavaş yavaş büyüyüp açılıyordu. Hayvanın karnındaki canlı kıpırtı yavaş yavaş kayıyordu dışarıya. Derken buzağının tırnakları gözüktü. Ve Ananın elleri hüner gösterir gibi, inekten söktüğü bir canı çekip uzatıyordu dünyaya doğru.

— Aman oğlum sıvazla ineğin karnını! Ha öyle, bastıra bastıra...

— Ay ana, dedi Gelin, sende de hiç merhamet yok; koparacaksın yavrunun bacaklarını!..

Uyuyan çocuğunu kucağına aldı:

— Uyan oğlum, uyan bak, ineğimiz! Haydi aç gözlerini!..

Ay dede öylece bakıyordu içeriye: Dana, burnu ön bacaklarının arasında, ilk soluğu aldığı zaman, inek son defa sıkınıp böğürdü.

Ana bir sevinç çığlığı koyuverdi:

— Öküzümüz doğdu, öküz!.. Oğlumuz var, işte taşakları!..

Ay dede şimdi evin içinde: Ve evin içindekilerin hepsi ayakta, yerde yatan buzağının etrafındaydılar... Dünyaya uzak yoldan gelen canlı, yorgun ve ıslaktı. Anası diliyle yalayıp kurutmaya çalışırken, o ayağa kalkmıya çalışıyordu daha şimdiden.

Gelin, çocuğunu yere indirdi ve buzağıya bir adım sokuldu:

— Uy taşağına kurban; gurbet ellerinden sen kurtaracaksın bizi...

Genç adam bir sigara doladı:

— Buzağı büyürse dana olur...

Çocuk ninesinin eteğini çekiştirdi:

— Nine! Ben bunu güdeceğim, değil mi?..

Ana, torununu duymadı; buzağının başına çöndü:

— Allahtan uyandım bari. Önce düş sandım, baktım ki gerçek: Amanın, bizim inek yatıp kalkıp durur...

Ayaktakiler, teker teker çöktüler buzağının başına; yalnız inek kaldı.

Gelin bir buzağıya, bir kocasına baktı:

— Gurbete çıkmıyacaksın değil mi artık?..

Adam karısını duymadı:

— Dana büyüyecek, tosun olacak...

Çocuk buzağının başına parmağıyla deydi:

— Şuralarından buynuzları çıkacak, değil mi?..

Ana buzağının boynunu eliyle okşadı:

— Buraya boyunduruk gelecek. Her yükü boyunduruk çeker: Kağnıyı, sabanı, düveni, herşeyi o çeker...

Gelin, kaynanasının söylediklerini duyar gibi:

— Öküzü olanlar, gurbete çıkmıyor. Bu köyün göreneği bu; öyle değil mi?..

Adam, karısını duymadı:

— Tosun büyüyecek de, öküz olacak...

Ana, birden ayağa kalkıp ineğin sırtını okşadı:

— Öküz doğuran ineğim benim! Gelecek yıla bir daha doğurursan, al sana bir çift koşum...

Çocuk, ninesini duymuş gibi sanki:

— Ben boyunduruk yapmasını öğrendim. Saban da yaparım...

Gelin, oğlunu duydu:

— Sen bari çiftci ol oğlum; baban gibi gurbete çıkma emi? İşte öküzümüzün teki!..

Adam, karısını duydu - duymadı:

— De ki bir tek öküzün var, hani öteki?..

İyi ki adamı kimse duymadı. Herkes kendince konuşuyordu.

— İşte ninemden miras kalan elliklerim, orağım cingen yapısı, dedi Gelin. Siz sadece sürüp ekin... Biçmesi benden...

Ana : — Bir çift öküzün oldu mu, ocağın sönmez...

Çocuk : — Mısır saplarından bir kağnı yapacağım; sar da sar!..

Adam : — Bu dana büyüyene dek, gidip bir tek öküz parası kazanmalı...

Gelin : — Şükür, aygıtlarımızın hepsi tamam. İşte dedemin dedesinden kalma karasaban; yapış kulpuna!..

Ana : — Bir çift öküz evin temeli...

Çocuk : — Buynuzları bir çıksa; ben hemen sivrildirim...

Adam : — Bugünden tezi; düşmeli yollara...

Gelin : — İşte kağnımız; tekerlekleri pek de ufalmış ama...

Ana : — İnsanların yükü, öküzlerin sırtında; Allah öyle yazmış...

Çocuk : — Buynuzlarını bir daldırdı mı toprağa, olduğu gibi kaldırır vallaha!..

Adam : — El kapılarından kurtulmanın çaresi bul!..

Ana : — Çok şükür, biz de çıktık dünyaya! İşte öküzümüz!..

Adam, anasını duyar gibi oldu : — Öküzümüzün bir teki yok!..

Gelin : — İşte düvenimiz; dişleri çakmak taşından....

Adam, karısını duydu : — Ben çiftliklerde bir "döven" gördüm, iyi ki siz görmediniz; demet atmıya yetiştiremiyorduk beş kişi: Hörpedek çekip yutuyordu sapları içine. Sonra; samanı bir yana savurup, tahılı gözerliyordu... Ah ben bir "süren" gördüm, onu kimsecikler görmedi mi bilmem: Toprağın karnını yarıp giderdi!..

Adam sayıklar gibi konuştuğundan mıdır ne, kendisini kimse duymadı.

Ay indi, gün doğunca: Güneş pencereye vurduğu zaman, buzağı anasını emiyordu... Kuşlar fırlarken çınardan, baykuş çekiliyordu kovuğuna.

Güneş tarlalara çalındı: Köylüler öküzlerini çifte koşarken, gurbete giden Adam, sırtındaki yorganı kaya gibi ağır ve gölgesi dev gibi büyük gözükerekten, tepelerin üstünde yürüyordu.

Seçköy, Temmuz 1968

sanat

ikinci yeni'nin toplumcu avukatına cevap

zühtü bayar

Tenkit şüphesiz güzel ve övülmeye değer bir şey olmakla beraber, bilerek tenkit etmek, yani tenkit edilen şeyi anlamak lâzımdır. Belli bir ilmî araştırma metodunu tenkit etmek demek, bunun hadiseler arasındaki sebeplik bağını keşfetmekte ne dereceye kadar işe yarıyabileceğini tayin etmek demektir. Bu ise ancak tecrübe sayesinde, yani bu metodu tatbik etmek suretiyle yapılabilir. Tarihî maddeciliği tenkit etmek demek, Marx ve Engels'in metodunu insanlığın tarihi hareketinin tetkikinde kullanmağa çalışmak demektir. Bu metodun güçlü ve zayıf yanları ancak bu suretle meydana çıkarılabilir. (1)

G. V. PLEKHANOF

Papirüs Dergisi'nin Ağustos 1968 sayısında Mehmet Doğan imzalı, başlığı bile insanı umutsuzluğa düşüren bir yazı yayımlandı. Yeni Gerçek Dergisi'nin İkinci Yeni'yi eleştiren özel sayısına karşı yazılmış bir yazıydı bu. Yazıya ilk göz atışımdan sonra gereksizliğini düşünerek cevap yazmayı erteledim. Yazılması ve yayımlanması gereksiz bir yazıydı Bir Bitmeyen Gelişim... Yazarı, sanat, politika, ekonomi ve toplumbilim alanlarında yapılan tartışmaların bir türlü derinlere inemeyip, dizkapak adalarında dolaşmasından yakındığı halde, bizzat kendisi böyle bir yalıntkatlığa yolaçacak bir üslûpla döşenmişti yazısını. İkinci Yeni, başta Asım Bezirci olmak üzre genç yazarların da katılmasıyla, Yeni Gerçek Dergisi'nin adıgeçen sayısında bir kadro çalışması yapılarak son bir defa eleştirilmiş ve pöstekisi dürülerek edebiyat tarihinde lâyık olduğu rafa kaldırılmıştı. Üstelik bu eleştirilerin tümü de, Mehmet Doğan'ın sandığı ya da öyle yansıtmaya çalıştığı gibi, hiç de mekanik ve faydacı bir anlayışın sonucu olarak yerici ve batırıcı değildi. Tam tersi, Asım Bezirci'nin de Zühtü Bayar'ın da yazıları özellikle mekanik bir anlayışa karşı olmanın gerektirdiği bir dikkatlilik ve titizlikle hazırlanmıştı. Böyle olduğu halde, neden, çok güvendiğimiz ve yazılarına saygı duyduğumuz Mehmet Doğan, bu iki marx'çı yazarı mekanik bir anlayışla suçlamaya kalkıştı?

Bunun nedenlerini saptamak, yazının sahibi Mehmet Doğan olunca, pek kolay olmasa gerek. Çünkü umut bağladığımız bir yazardı Mehmet Doğan. Yine de umudumuzu yitirmiş değiliz. Bogdanof'u bile tarihsel bir hatanın eşiğinden çevirmek olanağı her zaman varolduğuna göre...

MARKSİZMİN MORUKLUK HASTALIĞI

Yeni ve ileri görünmek bizim ülkemizde gerçekten kolaydır. Ama yalnız bizim ülkemizde mi böyledir bu? Toplumsal ve tarihsel oluşumların en hızlı dönemlerinin yaşandığı ülkelerde, ulusal kurtuluş savaşlarının hazırlığını yapan, kendine temel atabileceği bir kuramın dolaylarında dolaşan intellegentsia arasında bu tip sapmalar yozlaşmalar, ayrışmalar çok sık görülmüştür. Bilimsel tavrın gerektirdiği iyiniyetlerin dışına çıkan bir bölük aydın, her çağda ve toplumda ortalığı karıştırmaktan, suları bulandırmaktan öte bir iş görememiştir.

Sorun temelde ve büyüktür. Ülkemizde marx'çı temele dayanan bir kültürü geliştirmeye çalıştığımız şu sıralarda edebiyat ve sanat alanlarında edilen ileri geri sözlerle karşılaşmamız doğaldır. Ne var ki, biz, bu konuda polemiğe girişmek istiyenlerin, düşüncelerini, tıpkı savundukları İkinci Yeni'cilerin şiirleri ve yazıları gibi bulanık, üstü kapalı ve örtülü bir biçimde değil, bilimsel bir samimiyet ve açıksözlülükle ileri sürmelerini beklerdik. Eğer karşıtlarımız, edebiyat ve sanat sorunlarını tartışırken Sosyal Demokrat'ça bir tavra bürünerek ortaya çıkıyorlarsa bugün, bu, Minski'ciliğin ülkemiz küçük burjuva aydınına özgü bir biçiminden, bir kılıfından başka bir şey değildir.

Yeni görünmenin, ileri görünmenin en kolay olduğu ülke yurdumuzdur, yargısı doğrudur. Ne var ki, bu yargı haksız olarak bize yöneltilmiştir. Mehmet Doğan, bir yandan ilerici bir sanat anlayışına bağlı olduğunu edebi etkinliğiyle yansıtırken, bir yandan da küçük burjuva aydın ve sanatçısına, İkinci Yeni'nin avukatlığını yaparak şirin görünmeye çalışmakta ve böylece gerçek ilericiler hakkında verdiği yargı, kendisi için daha doğru, daha geçerli olmaktadır. Ama bunun gibi bir yığın Bogdanof'vâri yanlışın tashihine girişmeden önce yazı hakkındaki bir düşüncemizi belirtmeden geçemiyeceğiz. Mehmet Doğan'ın yazısındaki babaca tavra bayıldık doğrusu... Anlaşılan, ülkemizde "üleştirilmiş" de olsa, bir armağana sırtını dayıyarak ahkâm kesmek, yeni ve ilerici görünmek kadar kolay.

DİYALEKTİĞİN YASALARI

Tashihe önce başlıktan başlıyalım. "Bir Bitmeyen Gelişim" demiş Mehmet Doğan. Sanki, gelişimlerin kesin bir bitim noktası varmış gibi... Bize marx'çılığı öğretmek gibi bir işe girişmiş bir yazara bu konudaki kör kör parmağım gözüne hatalarını göstermek sıkıntısına düşmek istemezdik doğrusu. Ne var ki Mehmet Doğan'ın hali ve tavrı bizi bu sıkıntılı ve zahmetli işe zorluyor. Tıpkı insânlık tarihinde olduğu gibi, kültür tarihi de zaman boyutu içindeki ilerlemelerini ya sıçramalar, ya da helezonik biçimdeki gelişimlerle yapar. Diyalektiğin bu ilk ve kaba yasasıyla yüzyüze gelmek fırsatını bulmuş her yazar ve düşünür, sıçramaların ve helezonik halkaların birbirine organik bağlılığın. bilir. Bu anlamda bir gelişimin bitiminden sözetmek, ya diyalektik felsefenin hazımsızlığına delalet eder, ya da bunun dışında bir yönteme bağlı olmaya... Biz eleştirmenimize birinci şıkkı yakıştırıyoruz.

Yazarın ifadesine göre, bizler bir şairi ya da bir şiir akımını toptan yadsıyormuşuz. Bazı hazır kalıplara uymadığı için "yozlaşma", "eğemen sınıflar", "tarih önünde sorumluluk" gibi "iri lâfların ardına çekilerek ahkâmlar kesiyor"-muşuz. Sayın eleştirmenimizin yazısını okuyanlar, kimin gerçekten "iri lâflar" ederek ahkâm kestiğini anlamakta zorluk çekmeyeceklerdir. Doğrusu, Mehmet Doğan, bilimsel bir analiz yoluyla vardığımız sonuçları açıklamakta kullandığımız sözcükleri, "iri lâflar" olarak karşılıyacak diye onları kullanmamazlık edemeyiz. Yazılarımızı yazarken Mehmet Doğan gibi zihni bölmeli kimseleri hesaba katmıyoruz. Yazar, bir takım yuvarlak lâflarla bizi suçlamasına suçluyor ya, sözünü ettiği "bir takım hazır kalıplar"ın ne olduğunu yazısında açıklamaya yanaşmıyor. Bizim, neyi neyin hesabına yargıladığımız ortada (suçladığımız değil). Ama eleştirmenimiz öyle mi? O, neyin ve kimin adına, İkinci Yeni'nin edebiyat tarihi açısından yerini saptamaya çalışan bu yazarları suçluyor? Kendisinin bunu açıklamıya dili varmıyacaktır. Onun yerine biz söyleyelim: Eğemen sınıflar adına! İşin tuhafı, Mehmet Doğan, yaptığı yanlışlığın, tersliğin farkında değildir. Zira o, kendini, 1968 Türkiyesi'nin toplumsal ve estetik koşullarını çok iyi bilen bir marx'çı eleştirmen sanmaktadır.

MARX'ÇI ELEŞTİRİ ÜSTÜNE ÇEŞİTLEMELER

Marx'çı edebiyat ve sanat anlayışında son on yıl içinde ülkemizde meydana gelen bölünmeler ve ayrılmalar, aslında marx'çı filozofideki bölünmeler ve ayrılmalardan başka bir şey değildir. Böyle olunca marx'çı sanat kuramında neyin doğru, neyin yanlış olduğunu saptamak, marx'çı felsefedeki ayrımlara bakarak kolaylıkla ortaya konabilir. Proletkult'un, İdanof'çuluğun, giderek Altın Zincir yazarının hiç bir düşünce sistemine dayanılmaksızın ve yöntemsiz olarak, körükörüne eleştirisi, ülkemizde Marx'çı sanat kuramına ilgi gösteren aydınlar arasında şaşkınlık yaratmıştır. Hele ehil olmayan ellerde marx'çı sanat kuramıyla ilgili özel dergi sayıları düzenlemek, Maksim Gorki gibi marx'çı sanat kuramına büyük ölçüde katkılarda bulunmuş bir yazarın kuramsal yazısından parçalar çıkarmak gibi sorumsuzluklara cüret etmek, suyu bulandırmaktan öte bir anlam taşımamaktadır (2). Şimdi de artık, marx'çı sanat kuramına cepheden taarruz etme zamanının geldiğine karar vermişlerdir. Ve böylece "büyük umutlarla bağlanılan" bir yazar, Mehmet Doğan, "Bir Bitmeyen Gelişim" başlıklı yazısını marx'çı sanat kuramı adına büyük bir sorumsuzlukla döşenebilmiştir (3).

Türk edebiyat., Cumhuriyet döneminde, hem Minski tipinde, hem de Kirillof kalıbında yazarları çok gördü. Bu tipli, kalıplı yazarların gayretleri ve yanlış savunmaları sayesinde burjuva sosyal demokrasisi hevesliler, marx'çı sanat kuramının altından girip üstünden çıktılar. Hattâ Sinivavski'nin "Sosyalist Realizm" adlı saçmanamesi de onlar sayesinde ülkemizde "büyük bir ilgi" ile karşılandı. Ama artık bütün bu maskaralıklara bir son vermenin zamanı geldi. Marx'çı sanat kuramını eleştirmek isteyen bütün çevreler, belli bir bilim ahlâkının asgarisinde birleşmek zorundadırlar. Sırası gelmişken şunu da belirtelim: bu eleştiri hakkını formalistlere, soyutçulara ve anlamsızcılara tanımıyoruz. Ama gevezelik ederlerse onlar da gereken cevabı alacaklardır.

Mehmet Doğan, kendinden çok kendimize yakın bulduğumuz sayın Selahattin Hilav'ın ülkemizde sanat eyleminde görülen yanlış davranışların marx'çı bir açıklamasını yapan bir konuşmasını yazısının ortasına almış. Ne var ki, bu açıklamayı büyük bir kurnazlıkla hem kalkan hem de silâh biçiminde kullanmak istiyor. Aynı açıklamanın can alıcı tümcelerini ben de burada tekrar edeceğim:

> **...gerçeğin araştırılması ve başka bir plânda yeniden kurularak dile getirilmesi demek olan sanatta temel düşüncelerdeki en küçük hatanın sanat eserinde büyük çapta yankılandığını unutmamak gerekir.** (4)

Ben de, Asım Bezirci de Yeni Gerçek'teki yazılarımızla bunu belirtmekten öte bir iş yapmadık. İkinci Yeni'cilerin edebî ve tarihsel hatası (bunlar iri lâflar değil, bilimsel terminolojidir sayın Doğan), sağlam ve tutarlı bir sanat kuramından hareket edemeyip, 950 - 960 döneminin sanatçılarına hiç de yakışmayan bir tutumla toplumsal ve siyasal oluşmalara kapılıp gitmeleridir.

Mehmet Doğan yazısında sık sık faydacı (pragmatik) bir sanat görüşünden sözetmekte ve bizi faydacılıkla suçlamaktadır. Nerden çıkarıyor Mehmet Doğan, bizim salt yararcı bir yönden sanat yapıtlarına yaklaştığımızı? Bu konuda hiç bir belge ve kanıt gösteremeden, daktilosunun başına kurulmuş, veriştiriyor. Sen hem kalk, gelişimci ve tarihci bir yöntemle sanat yapıtlarını çözmeye çalışan bir yazara "yararcı" de; arkasından da "Dağlarca'nın, şiir ustalığına güvenip açmak istediği, Yeryağ, Çöpçüler gibi bildiri şiir akımı tutmadı" (5) biçiminde bir açıklama yap; bütün bunların üstüne, bir bardak suyla ingiliztuzu yutar gibi "Ardından" adlı "yararcı" şiiri döşenip, bir ulusal kurtuluş savaşı şehidine armağan et! Bu, eğer gerçek ve salt yararcılık değilse, bir tek şeydir: Opportünizm!

Değerli eleştirmenimiz, yazımızda hiciv (taşlama) amacıyla kullandığımız bazı sözcükleri ciddiye almış. Böyle bir yanlış anlaşılma beklemezdim doğrusu... Çünkü taşla-

gündem

1 — Kaçak

bir uzun urfa şafağında
büyüttük ince soluğumuzu
belki de ilkkez biliyoruz
sürgünde olduğumuzu

2 — Özgür

en yalın güneşlere adadık
savaşla çoğalan türkümüzü
alabele bohçalara doldurduk
biriken özgürlüğümüzü

3 — Yorgun

oturduk kaçak bir geyikle
tümcek bölüştük yokluğumuzu
ve ağaran duraklara bıraktık
değişen yorgunluğumuzu

4 — Kuşku

hep alaturka konuştuk oralarda
çünkü daha da büyüktü suskumuz
bir eski korkuyla çömeldi
bilinen kuşkumuz

5 — Hüzün

tutup o kankına ikindilerde
afrikalı bir hazıranı düşündük
yani hüznün ve ölümün
patrice lumumba'sını

6 — Silâh

silâha uzanık bunca ellerde
çok soyut bir taydır zaman
geçer devrimcisiyle akşamları
karanlık seklerden

7 — Dönüş

nice döngülerden sonra urfa'da
dönüşür olur mor yüzümüz
dağlarda yavru bir sansara
ve bir erdeme

8 — Sonca

şimdi yürürlüğe girdi güneş
o dağlarda o uzun sularda
ve ödülleri dağıtıldı savaşın
ırgatlanan türkülerde

abdülkadir bulut

ma amacıyla yazılmış bazı tümceleri değil bir yazar, vasatın altında bir okur dahi anlar. Benim, İkinci Yeni'ye karşı olan tutumum açık ve seçik. Şimdi ben kalksam da bu şiir akımını eleştiren bir yazımda; "İkinci Yeni'nin asıl kuramcısı İlhan Berk'tir" desem, bu yargımı nasıl karşılarsınız? Ama yok, Mehmet Doğan gibi kimselerin yapılan espriyi anlamaları için ille de tümcemin sonuna parantez içinde bir ünlem koymam gerekirdi. Bu konuda suç benim.

Asım Bezirci'yle İkinci Yeni'nin eleştirilmesi konusunda çelişkiye ya da anlaşmazlığa düştüğümüz bir nokta yok temelde. Yalnız benim, edebiyat tarihi açısından kişisel bir yorumum vardı bu konuda. Bunu da yazımda açıkladım: "Bana göre İkinci Yeni, bütün yapaylıkların ve zorlamaların da katılmasına karşın, tarihsel bir zarurettir de aynı zamanda (6)." Yazımda Asım Bezirci'den ayrıldığım diğer noktaları da belirttim. Üstünkörü okumıyan biri bu ayrılıkları sezerdi derhal.

Mehmet Doğan, yazısının bir yerinde; "Önce şu İkinci Yeni deyimiyle neyi anlatmak istiyoruz?" diye soruyor. Sonra da bu "deyimin" pek karanlık ve karışık bir şairler topluluğunun pek karanlık ve karışık gelişimine yakıştırılmak istendiğini söyleyip, kendi de bir tanımlama yapmaksızın geçip gidiyor. Madem ki Asım Bezirci ile benim bu konudaki yazılarımızı okumuş ve yine de bu soruyu sormuş, fakat yanıtlamamış bulunuyor, biz, sorudaki yanlış biçimi de düzelterek, özetle tekrarlıyalım:

Bir kez İkinci Yeni sözleri bir "deyim" değil, edebiyatımızda bir yığın çekişmelere neden olmuş -Mehmet Doğan dostumuz gibi sorunu karıştıranlar çıktıkça da daha sürecek benzer bu çekişmeler- bir şiir akımının "adıdır". Ama onu bir şiir akımının adı olarak değil de salt gramatik yapısından dolayı bir "deyim" olarak görmeye ve göstermeye çalışanlar, konunun önemini okurun gözünden boşuboşuna kaçırmaya çalışmış olacaklar.

İkinci Yeni, edebiyatımızda, edebi bir felâket olarak boy göstermiş ve yozlaşmalara, bozulmalara, edebi töresizliklere neden olarak göçüp gitmiş bir şiir akımıdır. Bu akımın, kesin olmamakla birlikte, belli bir başlangıç tarihi vardır. Kuramcıları (!), uygulayıcı ozanları, şakşakçıları, bu saçmaları basmak için birbirleriyle âdeta yarış eden editörleri... Ve nihayet şiirin ve sanatın ne olduğu konularında henüz tam bir berraklığa ulaşamamış okur ve taklitçileri olmuştur. Bütün bunlar, İkinci Yeni masalı üstüne yazılan, aşağı yukarı 200 - 250 parça yazıyla tespit edilmiştir. (Hani şu, Mehmet Doğan tarafından okumadığımız iddia edilen yazılarla). Üstelik de bu edebî olay, yakın tarihimizden de çok yakın bir zamanda geçmiştir. İkinci Yeni çorbasına tuzları karışanlar henüz hayattadırlar. Durum böyleyken, Mehmet Doğan neden sorunu karıştırmak ister? Yoksa sorun karışır da bulandırılırsa İkinci Yeni ve ozanları tarih önünde sorumluluktan kurtulur mu sanır?

Mehmet Doğan, İkinci Yeni ozanlara örnek olarak saydığımız adları yeterli bulmuyor. Anlaşılan bizim de Bezirci gibi kabarık listeler yayımlamamızı bekliyor. Bizce önemli olan, bu akımın ozanları değil akımın kendisi ve kendi sanat kuramımız yönünden ifade ettiği anlamdır. Sırası gelince, listeler yayımlamak değil, teker teker üstlerinde durarak, şiir adına yapılan maskaralıkların hesabını sormak isteriz. Bir takım Ikinci Yeni'ci ozanları kayırdığım sorununa gelince; onları kayırdığımı da nerden çıkarıyor sayın yazar? Bir kitabıma koyduğum dipnotu, sadece, henüz üzerlerinde yeterince derinleşmediğim ozanları haksız yere yargılamamak gibi bir sakınmadan ileri geliyor. Anlaşılan, Mehmet Doğan yargılarımı değişmez ve kesin olarak kabul etmiş. Kaldı ki, sözü geçen iki ozandan Cemal Süreya için, Mehmet Doğan'ın eleştirmeye çalıştığı yazımda, "Cemal Süreya, bütün şiirleriyle İkinci Yeni akımının içinde düşünülemez. Çoğu şiirlerinde İkinci Yeni'nin dar anlayış çerçevesini kırmasını bilmiştir o. Hele son ürünleri onu İkinci Yeni'cilerden iyice uzaklaştırdı sanıyorum (7)" biçiminde bir açıklama da yapmıştım. Mademki Mehmet Doğan bizi eleştirirken, artık, yazdığımız dipnotlarından da yardım bekliyor, acaba neden bu dipnotumuzu hatırlamamış?

Sayın eleştirmenimizin açıklamalarına göre, İkinci Yeni'nin bilinçsiz sürükleyicileri (Tevfik Akdağ, Yılmaz Gruda) sonradan ortadan silinerek ya da çekilerek bu akımın sorumluluğunu ortada kalanlara (Edip Cansever, Ece Ayhan, Turgut Uyar, Ahmet Oktay, v.s., v.s.) yüklemişlerdir. Peki, onlar, yapılan eleştiriler ve suçlamalar karşısında neden seslerini yükseltmemişler, "Ortalığı karıştıranlar kaçtı, dâva üstümüze kaldı" dememişler? Hiç biri, yapılan eleştirilere karşı, "Ben İkinci Yeni'ci değilim, beni bu akıma maletmeyin" diye savunma yazmamış. Tam tersi, kaçanlar ya da çekilenler tarafından ortada bırakılan akıma dört elle sarılmışlar, ona sahip çıkmışlar, bu anlayışa uygun eserler vermeye devam etmişler.

Görülüyor ki, Mehmet Doğan'ın, akımı sahipsiz ve kuramcısız gösterme çabaları boşunadır ve İkinci Yeni bir "hayalet" değildir. O, sadece, ölümü şüpheli görülerek üzerinde haklı olarak otopsi yapılmış bir edebi mevtadır. Hem de metin araştırması, yazı taranması santimi santimine, satırı satırına yapılarak... Yeni Gerçek'teki incelememiz, aslında, 25 sayfalık bir yazıdan, derginin sayfa olanakları gözönünde bulundurularak seçilmiş 10 sayfalık bir bölümdür. Üstelik de bu kısaltma çok kötü bir dikkatle basılan dergideki yazımızdan bazı örneklerin ve cümlelerin düşmesini önliyememiştir.

Benim lise öğrenciliğim, İkinci Yeni'nin parlak çağlarını yaşadığı dönemlere rastlar. Mehmet Doğan'ın sandığının tersine, İkinci Yeni üstüne ilk "tetkikatımı" daha o zamanlardan yapmış bulunuyordum. Çünkü daha öğrenciyken edebiyatta yeniciliği sevişim, bu ozanları ve şiirlerini öğrenmeme ve bunları sınıfta edebiyat öğretmenimin yanında arkadaşlarıma "Yeni edebiyatın örnekleri" olarak sunuşuma neden olmuştur. (Tevekkeli, çok toleranslı ve aklıbaşında bir adam olan edebiyat öğretmenim, sınıfa okuduklarımı dinler dinler, sonunda da şaşkın şaşkın yüzüme bakarak, "şiir adına yapılan bu maskaralıklar"a aklının ermediğini, bu naneleri anlıyamadığını açıklardı.) Metin incelemesi yapıp yapmadığımız ilerde anlaşılacaktr. Hem de nasıl bir metin incelemesi!..

Anlaşılan, Mehmet Doğan bizim yazımızı çok tekyanlı okumuş, ya da, nedenini şimdi kestiremediğim bir kızgınlık gözlerini bürümüş de, yazımda İkinci Yeni'nin bilimsel bir taraflılıkla değerlendirdiğim yönlerini görmemiş. Metin incelemesi yapsaymışız eğer, hesaplarımız yanlış çıkarmış, vermek istediğimizi, kötülemek istediğimizi kötüleyememişiz kolaylıkla. Ne demeli bilmem ki? En iyisi, yazımdan bazı bölümleri alarak bunları Mehmet Doğan'a hatırlatmak :

> **Burada İkinci Yeni'yi eleştiren arkadaşlarımdan bir noktada ayrılacağım. İkinci Yeni, bütünüyle zorlama, yapay bir edebiyat anlayışı değildir... İkinci Yeni'nin artık bugün için olanakları çok gelişmiş ve zenginleşmiştir... Bana göre İkinci Yeni, bütün yapaylıkların ve zorlamaların katılmasına karşın; tarihsel bir zarurettir de aynı zamanda... (8)**

Ama Mehmet Doğan kardeşimiz bütün bu yargıları yok farzedip, düşüncelerini ona göre geliştiriyor, yazısını ona göre düzüyor. Açıkça görülen bir haksızlık değil mi bu?

Mehmet Doğan'ın yazısında takıldığımız önemli bir nokta daha var. O, bizim eleştirimizi eleştirirken, bizi bir yandan "yararcı" bir sanat anlayışı ile suçlamakta; bir yandan da gerekli ve geçerli sanat anlayışının ne olması gerektiğini kendince açıklamakta. Yazısında "günün küçük politika istekleri..." biçiminde bir tümce kullanmakta. Şunu hemen belirtelim ki, Mehmet Doğan'ın değil de benim düşündüğüm ve uygulamıya çalıştığım gerekli ve geçerli sanat anlayışında günün küçük politik isteklerine aykırı düşmek diye bir şey yoktur. Küçük politika, büyük politika gibi ayırımlara iltifat etmektense, "ilerici politika, gerici ya da tutucu politika" biçiminde ayırımlar yapmak, kurmaya çalıştığımız sanat anlayışı açısından daha sıhhatli sonuçlar verecektir. Eğer bir sanat eleştirmeninin kafasına "gündelik", "küçük" gibi nitelikler taşıyan bir politik anlayış girmişse ve o sanat eleştirmeni aynı zamanda kendini bir sanatçı da sanıyorsa (pek iyi bilindiği gibi, Mehmet Doğan dostumuz, İkinci Yeni anlayışa az-çok uygun düşen şiirler de yazar), Forum Dergisi'nin 1 Ağustos 1968 sayısında yayımladığı gibi, "küçük politik şiirler" yazmak zorunda kalır. Sanat eleştirmeni Mehmet Doğan'ın kuramlarıyla ozan Mehmet Doğan'ın şiirleri birbirleriyle çelişmektedir.

Şaşılacak bir şey daha var; Mehmet Doğan, "İkinci Yeni, bir yandan sosyolojik gerçeklerin, öbür yandansa artistik gereksinimlerin ortaya çıkardığı bir şiir akımıdır" yargısında Asır Bezirci ile beraber de, benimle değil! Neden? Acaba, yazdıklarım doğru, fakat salt Mehmet Doğan'a sevimsiz geldiği için mi? Eğer yazımdan yansımamışsa, şunu şuracıkta açıklayıvereyim: bu konuda hemfikirim Asım Bezirci ile... Herhalde, bizimle hemfikir olmayan, bay Bogdanof'un kendisi olsa gerektir!

SOSYALİZMİ BİR "KAPALI BİLDİRİLER" TOPLULUĞU HALİNE GETİRENLER

Sait Faik'in, o yıllarda, Jean Paul Sartre'ın adını, korkarak J. S.P. biçiminde yazması, v.s., İkinci Yeni'cilerin savunulmasına mesnet olamıyacağı gibi, onların toplumcu (Bu sözcük de ne ola ki? Fazıl Hüsnü Dağlarca da toplumcudur ve toplumculuğu solculara bırakmaya hiç niyeti yoktur), marx'çı olmalarını da gerektirmez. (Ayrıca, J. P. Sartre'ın marx'çılığı da ilginçtir. Bu adam, tarih deyince diyalektiğe evet demektedir de, doğa deyince, nuh deyip peygamber dememektedir.) (9)

Marksizm, bir kapalı bildiriler topluluğu değildir. Ama sayın yazar, açık ve kapalı bildirilerden ne anlamaktadır? Estetik sorunların tartışılması sırasında kesenkesliğe karşı olanlar nasıl oluyor da İkinci Yeni'yi savunmak sözkonusu olunca birdenbire kesenkes yargılarla ortaya çıkıyorlar? Nasıl oluyor da, bir dokumacı mekiği gibi sistem ve felsefe değiştiriyorlar? İkinci Yeni eleştirilirken, bu eleştiriye karşı marx'çı bir savunma -sözümona-! Ama onu doğrudan savunmak, daha doğrusu, övmek gerektiğinde bir karma yöntem uygulama! Anlaşılan, Mehmet Doğan dostumuz, İkinci Yeni'nin savunmasına marx'çı bir kılıf uyduramamış henüz. Bu yüzden, daha çok felsefesi üstünde spekülasyon yapmayı uygun buluyor. Biz, sosyalizmi bir açık bildiriler topluluğu olarak ele alıyormuşuz. Ah, Mehmet Doğan dostumuz bilmiyor mu ki, bizzat Marx ve Engels'in kendileri sosyalizmin bir kapalı bildiriler topluluğu haline sokulmasına karşıydılar. Bu durum, sosyalizmi yozlaştırmak isteyen egemen sınıflardan ve burjuva sosyalizminden başka kimin işine yarar?

Eleştirmenimiz, bizim "İkinci Yeni'nin özü toplumculuğa karşı ve onun dışındadır... İkinci Yeni, sınıflara bölünmüş bir toplumda egemen sınıfların tarihle çelişkiye düşen yozlaşmış sanatıdır..." yargılarımızı sadece "iri lâflar" olarak karşılamakta ve hiç bir belge ve kanıt göstermeden yadsımaktadır. Oysa biz, Mehmet Doğan'ın sadece yargı tümcelerimizi yazısına aldığı bu bölümde, sekiz-on paragraflık tahliller yapmışız, çözümlemelere varmışız ve kanıtlar vermişiz. Eleştiri meğer ne kolay oluyormuş! "Hayır" de, "bunlar iri lâflardır" de, olsun bitsin. Eleştirinin ancak ve sadece "gerekçeli" yadsımalara tahammülü olabileceğini Mehmet Doğan dostumuzun bugüne değin öğrenmesi gerekirdi.

"Her dönemde insanın gerçeği kavrayış ve veriş biçimi" değişik olmuştur kuşkusuz. Mehmet Doğan'ın sekiz buçuk sayfa boyunca sıraladığı yargılar arasında nadirattan doğru olanlardan biri de budur. Ne var ki ,insanın gerçeği kavrayışı, duyuşu ve bunu sezdirişi her çağda değişik olmakla birlikte; gerçek, mahiyetinden, esas yapısından bir şey yitirmemiştir. Ancak, İkinci Yeni gibi, temelinde tarihsel bir hatanın metafizik çelişkisini taşıyan sanat akımları; gerçeği kavrar, yorumlar ve yansıtırken bir yandan da onu bozup dağıtarak tepetaklak etmiştir. Sözgelimi, İkinci Yeni'nin bir toplumsal içlemi (sosyal muhtevayı) yansıtış biçimi, sözünü ettiğim gerçeği bozma, dağıtma ve ters gösterme işlemi bakımlarından çok ilginçtir. İkinci Yeni'nin, içlemi imgeden boşaltan o şâhâne tekniği, o zamanki şiir piyasamızı kaba ve kuru, taka-tuka şiirlerle doldurmuştu. Bugün ise şiirimizde çok kesin olarak, belli bir biçimde imgeciliğe dönüş vardır. İkinci Yeni akımının içinden geçerek bugünlere kazasız-belâsız gelebilmeyi başarmış ozanlar artık İkinci Yeni yöntemlere iltifat etmemektedirler. Kimi, aşırı soyutlamanın, içe dönük bir bireycilik anlayışının yarardan çok zararlı olduğunu görmüş; kimi de, eski İkinci Yeni ilkeler üstünde bir revizyona gitmektense doğrudan doğruya gerçekçilerin kampına geçerek sanatını bir başka oluşum rayına oturtmayı doğru bulmuştur. Bu sonuncuya bugün "Yirmibeş Kuruşa Halk Şarkıları" yazan Yılmaz Gruda örnek olarak gösterilebilir.

Demek ki, İkinci Yeni edebî felâketi sürmemektedir artık. Sadece günahları ve sevaplarıyla DP gizli faşizmine koşut olarak sürmüş ve geçip gitmiş bir şiir akımı vardır ortada. Bugün eğer, Türk şiiri çok umutlu bir döneme girmişse, bunda Nâzım Hikmet ve onu izleyen gerçekçilerin etkisi, İkinci Yeni denen naneden daha fazla olmuştur. Bir Oktay Rıfat'ın, bir Melih Cevdet'in, bir Cemal Süreya'nın şiirleri bugün eğer daha insani, daha canlı, daha gerçekçi ve daha bilinçli bir düzeydeyse bu, onların, İkinci Yeni felâketini öbür kör kör parmağım gözüne diretenlerden daha iyi anlayıp, sosyal bir platform üzerinde başarıyla değerlendirmelerinden ileri gelmiştir.

İkinci Yeni'nin ne menem bir şey olduğunu dün biliyor ve anlıyorduk; bugün ise yazılarımızla onun tarihsel durumunu saptamaya çalışıyoruz. Bu edebî hatalar sürüp gittikçe yarın da karşısında olacağız ve onu hiç bir zaman "ilerici bir sanat anlayışının ürünü" olarak tanımıyacağız.

Biz eğer, şaire de, okura da, yazara da, çizere de önce oturup, fizik, ekonomi - politik ve toplumbilim çalışmalarını öğütlemişsek, bu, onların da Mehmet Doğan gibi bir kısır döngüye düşmemelerini arzu etmemizdendir. Ve biz bunları, Mehmet Doğan gibi düşünmeyen marx'çılar için söyledik.

İnsanlığın elde ettiği bütün zenginlikler hakkındaki bilgilerle hafızasını zenginleştirmiş kimse ancak kendisine ben sosyalistim diyebilir. (10)

Bu zihnî zenginleşme olmadan, marx'çı olmak olanaksızdır. Marx'çı olmadan da şiire ve sanata marx'çı bir yorum getirmeye çalışmak yok! Yani Bay Mehmet Doğan, yöntemde ve filozofide bir "revizyonizm"e giderek, bedava tarafından ilerici sanat eleştirmeni geçinmek yok!

Felsefenizi parçalamaktan vazgeçerseniz, kimin mekanik ve parçalı bir gelişim peşinde olduğunu anlamakta zorluk çekmiyeceksiniz!

NOTLAR

(1) G. V. Plekhanof; Marksist Düşüncenin Temel Meseleleri, Sosyal Yayınlar, İstanbul 1964, s. 19

(2) Yeni Dergi'nin marx'çı eleştiri özel sayısındaki yanlışların hakkından Papirüs'ün 25 ve 26. sayılarındaki yazıları ile değerli düşünürümüz Selahattin Hilav geldi. Yeni Dergi'nin Maksim Gorki özel sayısında da renkli sayfalardan öğrendiğimize göre Gorki'nin önemli bir yazısından bazı parçalar Memet Fuat tarafından çıkarılmıştır. Memet Fuat'tan bir açıklama yapmasını bekleriz. Gorki'nin "Sanat Üstüne" adlı yazısından çıkarılan parçalar nelerdir ve ne ölçüdedir? Neden çıkarılmıştır?

(3) Yeni Dergi, s. 45 Haziran 1968
Bay Memet Fuat, bir yandan Yeni Dergi'nin renkli sayfalarında yazılanları bir eleştiri olarak kabul etmemek gerektiğini savunur (Yeni Dergi, s. 9), bir yandan da reklâm ve ilânlara varıncaya değin renkli sayfaları ancak ciddi bir eleştiri yazısında bulunması gereken yargılarla doldurur. İşte bunlardan birkaçı: "Marx'çı eleştiri anlayışları Upton Sinclair'den gelen görüşlerle sınırlanmış olanlar bu kitabı mutlaka okumalıdırlar.", "...doruklardan söylev çekenlerin tekerleme marx'çılığı.", "Günay Akarsu'nun iyi yanı Marx'çı eleştiri yapmak istemesi, kötü yanı ise marx'çı kültürü olmaması..."
Eh, kimi doruklardan söylev çeker, kimi de bir derginin renkli sayfalarındaki dar katratlardan... Ama sonuçta her ikisi de söylevdir.

(4) Selahattin Hilav, Ant Dergisi, S. 65 s. 14, 26 Mart 1968

(5) Papirüs, S. 25, s. 19

(6) Zühtü Bayar, İkinci Yeni'nin Otopsisi, Yeni Gerçek, S. 7, s. 7, Nisan 1968
"İkinci Yeni'nin Otopsisi" Yeni Gerçek dergisinde yayımlanınca İkinci Yeni'ye karşı olanların dahi eleştirisinden kurtulamadı. Sözgelimi, Yelken Dergisinde Ayhan Can, 'Ayın Dergileri" başlığını taşıyan sayfada şöyle diyordu: **"Z. Bayar bir yerde, "İkinci yeni bütünüyle zorlama, yapay bir edebiyat anlayışı değildir (...) ...artık bugün için olanakları çok gelişmiş ve zenginleşmiştir" diyor. Bana kalırsa ikinci yeni bütünüyle zorlama, uydurma, Menderes diktasıyla savaş değil de ondan kaçma kurnazlığından başka bir şey değildir.** (Yelken, Temmuz 1968, S. 137)

(7) Yeni Gerçek, S. 7, s. 8 (Bak; 3 numaralı dipnotu)

(8) Aynı yazı.

(9) Diyalektik Üstüne Tartışma / Marksizm / Egzistansiyalizm, İzlem Yayınları, 1965, İst.

(10) V. İ. U. Lenin, Bütün Eserleri, C. 31, s. 262

vatan kurtaramayan şabanlar

mehmet doğan

Sanatçının verdikleri (özü) mi, yoksa bunları veriş tarzı (biçimi) mı önce gelir bir değerlendirmede? Bir şiiri, bir romanı ya da oyunu sanat eseri yapan, söylediği şeyler midir, yoksa söyleyiş biçimi mi?

Her çağda, her yerde hergün yeniden ortaya atılan bu sorunun bir tek cevabı vardır; Ne birisi, ne ötekisi. Sanat eseri, biçimle özün diyalektik bir bireşiminden, öz'ün kendi biçimini yaratıp sonra onun içinde şekillenmesinden meydana gelir. Ne biçimine bakmaksızın salt özünden, ne de özü gözönüne alınmaksızın salt biçiminden ötürü değerlendirilemez bir sanat eseri.

İlk bakışta çok kuru ve mekanik bir kalıp gibi görünse de, yaratılışına başka etkenlerin de (kişisellik, tarih ve yer, vb.) etkin olarak karıştığı sanat eserinin değerlendirilmesinde daima doğru sonuçlar veren bir yoldur bu. Evrendeki herşey gibi devamlı bir değişim ve gelişim konusu olan sanatçı yaratışın herşeyden önce bir bilinç işi olduğu unutulmamak şartıyla, tabii.

Herkesin üzerinde anlaştığı, her tartışmanın sonunda varılan bu akla yatkın kural, toplumların yeniden doğuş günlerinde, bu yeniden doğuşun kargaşası içinde öz yararına unutulur, bir kenara bırakılır ya da. Sonuca bir an önce varmanın çoşkusu ve acelesi içinde, sanat ve edebiyat eserlerinin hazır çözüm yolları getirmesi, örneğin bizde olduğu gibi büyük kütleye yol göstermesi, ona öğretmenlik etmesi istenir. Sanatçılar zorlanır buna.

1960'dan günümüze kadar bizde de böyle oldu bu. Sosyal bilimlerin, hattâ politikacıların yapamadığı, yapmadığı şeyler istendi sanatçıdan. Bilgisizliklerini, bilinçsizliklerini Hitler gibi kitap yakma şenlikleri ile örtmeğe çalışanlar çıktı. Köyün yüzyıllar sürmüş koyu karanlığını, safdil bir anlayış içinde, şiirle, romanla, hikâyeyle, oyunla delmeğe çalışıp bilmem hangi köydeki insanın anlıyamıyacağı şiirler yazdıkları için şairleri nerdeyse vatan ihaneti ile suçlayanlar oldu.

Aslında gülünüp geçilecek kadar yanlış da olsa bu görüşün karşısına dikilmek gerekti: sanat eserinin okuyucusu, seyircisi, dinleyicisi o kadar azdı ve gerçek sanat eserini sahtesinden ayırma bilinci o kadar zayıftı ki ülkemizde, düzeltilmesi yıllar alacak yanlışlar yerleşebilirdi kafalarda. En iri sözü en göz alıcı edayla söyleyen şiirin, romanın, hikâyenin, ya da seyirciyi göbeğini tuta tuta güldürüp tiyatro salonundan çıkılır çıkılmaz yalnız bırakan oyunun sanat eseri sayılabildiği bir gün gelebilirdi. Bütün tartışma olanaklarının, kapılarının kapandığı bir ortam içinde, okuduğu, seyrettiği hazır yorumları sanat sanan bir okuyucu kütlesi yetişebilirdi. Bundan daha kötüsü, bu hazır kalıpların içine giren sanatçılar, yazdıklarının tutunduğunu, para ettiğini görünce bu rahatlığa, kolaylığa kaptırabilirlerdi kendilerini. Sonuç, sanat ve edebiyatta bir yoksullaşmadan, kültürde bir ucuzluktan öte birşey olabilir miydi?

Bu yüzden, son yılların sanat edebiyat tartışmaları çoğunlukla bu konu üzerinde döndü, dolaştı. Eleştirmeciler ellerine aldıkları şiire, hikâyeye, romana, seyrettikleri filme, oyuna bu görüş açısı içinde yanaştılar. Yererken de, överken de. Bu, bir atılışta bütün kötülükleri ortadan kaldırma, bu vatan kurtarma dalgasına onlar da katıldılar. Bunda, karşı tarafın suçlamasının ilk bakışta akla yatkın niteliği büyük rol oynuyordu. Kısa günde işe yaramayan, ilk okunuşta anlamı hemencecik ortaya çıkmayan her eser halktan, onun hayati sorunlarından kopmuş, ona sırt çevirmiş sayılıyordu. Bu tip eserlerin yaratıcıları "Lâle Devri"nde yaşayan, "bilinçleri alkolle ıslanmış" kişiler olarak adlandırılıyordu.

Yıllar yılı sürmüş olan bu suçlamaların, saldırıların ve bunlar karşısında direnmenin sonucu ne oldu?

Her toplumda olduğu gibi bizim toplumda da en köklü, en gelişmiş edebiyat türü olan şiirde büyük sarsıntılar yaptığı söylenemez bu kampanyanın. Yirmibeş yıldan fazla bir süredir - Garip - Mavi - İkinci Yeni ve 60 sonrası atılımlaı yla - zaten bir gelişim ve oluşum içinde bulunan şiirimizde, birkaç başarısız örnek dışında, bir sapma, bir yavanlaşma olmadı.

Bu yavanlaşmayı önleyen üç büyük olay görüyorum ben:

1) Nâzım şiirinin bütün heybetiyle ortaya çıkışı. Nâzım, kendisine en çok bel bağlayanların işine yaramadı öncelikle. Onun gerçek sanatçı ve humanist kişiliği ve değeri, kendisini sanat - dışı diyebileceğimiz yanlış bir görüş uğrunda kullanma çabalarını önledi. Gerçek sanatın ucuz sanat olmadığı, bir bilinç, bir ustalık işi olduğu apaçık ortaya çıktı.

2) Kendilerinde birşeyler görüldüğü için olacak, en çok suçlanan üç beş şairin - kısacası İkinci Yeni akımının en özgün şairlerinin - bütün saldırılara, suçlamalara rağmen şiirlerini ucuzlatmamaları, şiirlerini olgunlaştırma, sağlamlaştırma yolundan dönmemeleri. Bu olay, şiirin yaratılışı kadar okunuşunun ve algılanışının da sağlam bir bilinç, bir çaba, en azından bir alışkanlık ve pratik istediği gerçeğini daha açık olarak ortaya koydu. Bugün yazdıklarının çoğu yarına kalmıyacaktı belki ama gerçek şiire - giden yolu da açıyor ve ışıklandırıyorlardı. Bu dönemde sanat konusu üzerine yayınlanan çoğu çeviri yazı ve kitapların da bu alanda faydası büyük oldu.

3) 60 sonrasında, daha önceki kuşaklardan, olanakları yönünden daha mutlu bir kuşağın belirmesi ortalıkta. İri sözlere karnı tok, herşeyin nedenini ve kökenini araştırmağa daha ilk günden alışmış, kulaktan dolma bilgiyle değil kitaplarla beslenen; Nâzım'ı, Aragon'u, Eluard'ı, Kafka'yı, Ehrenburg'u, Garaudy'yi, Fischer'i ve daha nicelerini bilen bir kuşak bu. Eylem içinde piştiklerinden, hatalarını, sapmalarını bir katılığa erişmeden çabucak düzeltiyor, yavaş yavaş herşeyi gerçek yerine koymasını öğreniyorlar. Hangi sanat dergisini açarsak açalım, hangi alana bakarsak bakalım bir iki şiir, hikâye ya da inceleme görürüz bunlardan. Yarının soylu Türk sanatı bu genç kuşak elinde boy atacaktır, yeşermektedir şimdiden.

Kısacası, henüz geçmemiş fakat hızını ve gücünü yitirmiş olan, sanatı kısırlaştırıcı ve çorak alanlara çekici çabalar şiirde başarılı olmadı.

Oysa aynı direnişi ve dayanıklılığı oyun yazarlığı alanında göremiyoruz. Edebiyatımızın en genç dalı, günlük politikaya, seyirci çevresine ve daha kötüsü, büyük bir bölüğü ile, malî güçlere ödün verme yarışı içinde. 60'ın ilk yıllarındaki coşku ve öncülük hevesi de geçince iki üç saatımızı verdiğimiz tiyatro salonlarından hayal kırıklığı içinde, doymamış çıkar olduk.

Tiyatro bir okuldur, demişlerdi. İnanmıştık. Ama oyun yazarlarımızın çoğunluğu -belki bir ya da ikisi dışında hepsi-, bu, gerçekten etkili olabilecek sanat dalını ilkokula döndürdü. Salonun nasıl olursa olsun dolması, oyun sonundaki gerçek coşkudan ve bilinçten yoksun iki üç dakikalık alkış yetti onlara. Eleştirileri, "oğlan şunu dedi... kız şöyle yaptı... o uzun saçlı adam var ya, o çok iyi canlandırıyordu rolünü..." gibi büyük (!) yargılardan öte gitmeyen seyircileri bir ilkokul eğitimi ile sokağa bırakınca tekrar, görevlerini yaptıklarını, başarıya ulaştıklarını sandılar. Diğer bütün sanat dallarından daha çok para da getirdiğine göre yazarı da, tiyatro sahibi de hoşnuttu durumdan.

60'tan bu yana gerçekten başarılı bir iki oyun dışında, köyün, köylünün gözüyaşlı ve kötü taklidi Pembe Kadın tipi oyunlardan; Hababam Sınıfı gibi iri lâflar etmesine rağmen hiçbirşey söylemeyen güldürülerden; Teneke, Kartal Tekmesi gibi günlük politika yolunda harcanmış emeklerden; Gözlerimi Kaparım... ve Keşanlı Ali Destanı gibi Brecht taklitlerinden geçerek bugüne ulaştık. Bu saydığımız başlıkların herbirinin altında aynı tipten en az bir iki oyun daha vardır. Ama arkamıza baktığımız zaman bir arpa boyu yol gitmediğimizi gördük. Bir Arturo Ui, bir Pazar Gezintisi, bir Godot yine kırıyordu yerli oyun yazarlarımıza bağladığımız umutları.

En sonunda, kabare tiyatroları tipi ile Vatan Kurtaran Şaban'a vardık, anlı şanlı. Vatan Kurtaran Şaban'a, yani: hem yerleşik düzeni iğneliyorum deyip hem suya sabuna dokunmama ustalığına; hem Karaca'nın, Hepgüler'in yaptığı sanatı -haklı olarak- küçük görüp hem onlardan yararlanma açıkgözlülüğüne; sözü tükenmiş insanların bayat ve ucuz esprilerine; gününü yorumlamakta yaya kalan bir oyun yazarının oyalamalarına geldik dayandık.

Vatan Kurtaran Şaban, bence, kendini aşmayı, yenilemeyi bir kenara bırakmış, kolay para ve ucuz alkış uğruna sanata boşvermiş yerli oyun yazarlığımızın en özgün temsilcisidir. Onun için üzerinde durmak gerek. Onun için uyarmak gerek bu kadar sığ yorumlarla budala yerine konan tiyatro seyircisini.

Gorki, kendisinden, "Şahin Kuşu"nu nasıl oynamalarını istediğini soran oyunculara şu ilginç karşılığı verir daha 1900'lerin başında: "Nasıl oynarsanız oynayın, seyirci yayılıp, rahat rahat oturamasın da koltuğunda..."

Hayran ve edilgin bırakmamak seyirciyi. Ya da göbeğini tuta tuta güldürmemek. Bu da ancak hazır ve kolay kalıplara uyarak vatan kurtarmaya kalkmakla değil, seyirciyi canevinden yakalayıp sarsan, değiştiren oyunlar vermekle olur.

Sanat eseri, kendinden beklenen, bilinçlendirme, çarpıtılmış gerçeğin asıl yüzünü gösterme ve izleyicisini güçlendirme işini ancak sanat eseri olarak kaldığı sürece yapabilir.

Bunun dışında kalan çabalar, iyi niyetle de yapılsa, geçerliği çabucak kaybolacak olan sonuçlardan başka birşey vermeyecektir. Aynı zamanda bir tiyatro yöneticisi olan ünlü bir oyuncumuzun birgün söylediği gibi: "Daha bir süre halkı uyandırıcı bu türlü oyunlar oynayacağız. Birkaç yıl sonra sanat oyunlarına geçeriz belki" demek, sanatın asıl rolünü hiçe saymaktan, gerçek aktör yerine dublörü ile yetinerek kendimizi aldatmaktan başka birşey olmıyacaktır.

İnan olsun, vatan da kurtulmuş olmıyacaktır bu durumda.

karşı

Güzelliğin yüzüne su döküyorum
Uyanıyor
Kanında savaşlar büyüten
Damarlarım soluk alıyor bitkilerde
Yaşamak suya duruyor
Su toprağa
İçimizde yeni bir çocuk kıpırdıyor

Yazları başaklar taşıyan
Ve kuşları öpüşlere düşkün
Yeni bir gökyüzü başlıyor
Çoğalıyor direncin sıcaklığı

Bir sürgün olan kurtuluş
Petrol çeltik uranyum
Uzakdoğu ortadoğu sevgilim
Duru bir sevinçle geçiyorum yenilgileri

Sularında yaban seslerin donduğu
Bunca yıllar
Ve ağacında yaprakların inmediği
Çocuklar
Kurşun kurşun üstüne
Bir başkaldırı sıcaklığında
Ölüme ayaklanıyor

mehmet kuyat

FORUM

onbeş günlük, politika, ekonomi, kültür ve sanat dergisi

•

Yıl: 15 - Cilt: XX - Sayı: 346

•

Yönetim yeri: **Yenişehir, Büyük Han No. 55 - Ankara**

•

Haberleşme: **FORUM Dergisi, P.K. 181 - Telefon: 178737 Ankara**

Sahibi:
Azime Korkmazgil

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Hüseyin Korkmazgil

•

Dizgi ve Baskı :

TÖYKO matbaası

Telefon : 10 41 68

İlân ve abone: **Arka kapak 1000 Tl. (iki renkli: 1500 Tl.) * Metin arası santimi 15 Tl. (sürekli ilân pazarlıkla)** * Abone: **Yıllık 22 Tl. - Altı aylık 11 Tl. (toplu abonelerde yıllık 20, altı aylık 10 Tl.) * A.B.D. (uçak) 90 Tl. - Avrupa (uçak) 54 Tl. - Yabancı devletlere (âdi) 44 Tl. * Eski sayılar 150 kuruş.**

•